

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Jakub Voříšek

**Vývoj politických debat v pořadech České televize
od roku 1989 do současnosti**

Diplomová práce

Praha 2016

Autor práce: Bc. Jakub Voříšek

Vedoucí práce: PhDr. Jakub Železný

Rok obhajoby: 2016

Abstrakt

Cílem práce je zmapování a popis změn, které se odehrály na poli politických debat v pořadech České televize (v období od roku 1989 do současnosti). Budou popsány změny týkající se jak formy, tak obsahu pořadů a debat v nich se odehrávajících. V práci se též objeví kritické zhodnocení onoho vývoje (a v něm se vyskytujících převažujících trendů) pořadů s politickou tematikou na České televizi. Výzkumné otázky se budou týkat zaprvé předpokladu, že za daný časový úsek došlo ve formální i obsahové náplni vysílání k výrazným změnám (jejichž popis bude cílem práce), zadruhé předpokladu, že užité mediálně-vědní teorie jsou aplikovatelné na problematiku televizní politické diskuse.

Autor bude postupovat v pěti krocích. Zaprvé, v úvodu práce proběhne zasazení tématu do kontextu, bude zmíněn historický přehled „hlavní linie“ politických diskusních pořadů vysílaných v České televizi od roku 1989 do současnosti a následně jejich charakteristika (popis jednotlivých vybraných aspektů pomocí zvolené metodiky).

V první kapitole budou představeny práce z oborů politicko-vědního a mediálně-vědního, které poslouží jako teoretická vodítka při analýze obsahů. Náplní druhé kapitoly bude ona stěžejní analýza konkrétních pořadů za pomoci teorie, na základě specifikované metodiky. Ve třetí kapitole proběhne zhodnocení analýzy, budou shrnuty empiricky zjištěná data, poté autor zodpoví výzkumné otázky. Práce uzavře pátá část – závěr, v jehož textu autor provede závěrečné zhodnocení.

Abstract

The aim of the thesis is to map and describe changes that have taken place in the field of political debates on the Czech Television (in the period from 1989 to the present). The work describes changes regarding the form and the content of programs and its debates. There also appears a critical assessment of that development (and of some prevailing trend) of the political issue programs (on Czech TV) development in the thesis. The first research question relates to the assumption that a given period occurred significant changes in the form and content of the broadcasted. Description of those changes is the main aim. The second question 1 relates to the assumption that the applied media-scientific theories are applicable to the issue of television political debate.

The author proceeds in five steps. First, the introduction sets the theme in context, mentions a historical overview of political discussion programs broadcasted on Czech Television (from 1989 to the present) and consequently characterizes them.

The first chapter will bring the presentation of the works from the field of political science and media-science, which will serve as a theoretical guide in analyzing the contents. The second chapter brings the key analysis of the programs using the theory and designed methodology. The third chapter evaluates the analysis, summarizes the empirically observed data and confirms or rejects the research questions. The thesis is closed by the fifth part, in which the author performs the final evaluation.

Klíčová slova:

Politická diskuse, debata, Česká televize, televize veřejné služby, televizní pořady

Keywords:

Political discussion, debate, Czech television, public television, TV shows

Rozsah práce:

127 618 znaků (včetně mezer)

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a citoval všechny použité prameny a literaturu a práce nebyla užitá k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne _____

Jakub Voříšek

Tímto děkuji vedoucímu mojí diplomové práce PhDr. Jakobovi Železnému za konzultace a cenné rady.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Voříšek Jakub, Bc.

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:

2013/14

E-mail diplomantky/diplomanta:

vorisek24@seznam.cz

Studijní obor/forma studia:

Mediální a komunikační studia
Navazující magisterské studium

Předpokládaný název práce v češtině:

Vývoj politických debat v pořadech České televize od roku 1989 do současnosti.

Předpokládaný název práce v angličtině:

Development of political debates broadcasted on ČT in the period from 1989 to the present.

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013)
(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

LS 2014/15

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Od roku 1989 a počátku 90. let do dnes prošly televizní politické debaty výraznou proměnou, která se týká nejen kvantity, ale i kvality. Přeměna souvisí s postupnou společenskou a politickou přeměnou, mimo jiné závislou na změně legislativy a na dalších specifických a vzájemně provázaných faktorech. Práce by se měla pokusit zachytit trendy, které bylo za tento časový úsek možno zhlédnout, a popsat jejich postupnou změnu.

Politická debata je jakousi originální disciplínou, u níž je možné zkoumat různé kvalitativní aspekty (vedení diskuse [moderování, které souvisí s postupnou profesionalizací]), odborné znalosti moderátorů, změny v diskusních taktikách hostů – politiků, obsahy diskusí obecně, konkrétní debaty a s nimi související problematiky, ale i vývoj prostředí, ve kterém se diskuse odehrávají – podoba studia, technické aspekty).

Hlavním teoretickým zdrojem budou práce z oboru mediálně-vědního, a to zejména ty, které se konkrétněji věnují právě politickým diskusím a dalším styčným bodům politiky a médií. Za další budou přidány i práce týkající se legislativy a jejích proměn (tzn. čerpat ze znění konkrétních zákonů, jak jsou zakotveny v právním systému).

Vzhledem k povaze obsahově-analytické práce však nebudou tyto zdroje teorie stěžejní pomůckou, nejdůležitější bude samotná analýza.

Téma doposud nebylo v celé definované míře zpracováno. V minulosti byly obhájeny akademické práce, které měly s tématem této práce styčné body (viz „diplomové a disertační práce k tématu“). Existence prací, jejichž náplň by se tematicky a časově shodovala s problematikou zkoumanou v této práci, si nejsem vědom.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Předpokládaným cílem práce je zmapování a popis změn, které se odehrály na poli politických debat v pořadech České televize (v období od roku 1989 do současnosti). Budou popsány změny týkající se jak formy, tak obsahu pořadů a debat v nich se odehrávajících. V práci se též objeví kritické zhodnocení onoho vývoje (a v něm se vyskytujících převažujících trendů), případně bude též představena a argumentována predikce dalšího vývoje diskusních pořadů s politickou tematikou na České televizi. Hypotézy se budou týkat předpokladu, že za daný

časový úsek došlo ve formální i obsahové náplni vysílání k výrazným změnám, jejichž popis bude cílem práce.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

Struktura práce:

1. Úvod: zasazení tématu do kontextu, bude zmíněn historický přehled pořadů s politickou tematikou vysílaných v České televizi od roku 1989 do současnosti a jejich charakteristika.
2. První kapitola: budou představena díla z oborů politicko-vědního a mediálně-vědního, které poslouží jako teoretická vodítka při analýze obsahů.
3. Druhá kapitola: bude vykonána ona stěžejní analýza konkrétních pořadů za pomoci teorie a ostatních zdrojů.
4. Třetí kapitola: proběhne zhodnocení analýzy, budou shrnuty empiricky zjištěná data a potvrzeny či vyvráceny hypotézy.
5. Závěr: proběhne závěrečné zhodnocení.

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):

Stěžejní částí práce bude obsahová analýza diskusních pořadů politického charakteru, které byly vysílány na České televizi. Analyzovaným obdobím budou léta 1989 – současnost (pravděpodobně do roku 2014).

Metody (techniky) zpracování materiálu:

Za pomoci teoretických děl politicko-vědního a mediálně-vědního charakteru proběhne obsahová analýza diskusních pořadů zabývajících se politickou tematikou.

Nejdříve budou v přehledu představeny všechny tyto pořady (v této části bude nejvíce analyzována celková evoluce formální i obsahové stránky pořadů), které diváci měli možnost v tomto období na ČT vidět. V další části již proběhne samotná obsahová analýza konkrétních pořadů (s okrajovou pomocí již zmíněných teoretických děl).

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Hallin, D. C. a Mancini, P. 2008. *Systémy médií v postmoderním světě: tři modely médií a politiky*. Praha: Portál. Představuje základní přehled národních mediálních systémů, na média pohlíží systémově. Kniha mimo jiné hovoří i o přístupu médií k politice, komercializace, profesionalizaci a dalších pojmech, které jsou styčnými body mediální a politické vědy.

Hallin, D. C. a Mancini, P. 2012. *Comparing media systems beyond the western world*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nabízí široký pohled na vztah médií a politiky. Nachází se zde základy pro srovnávací analýzu mediálně-politických krajin celého světa. Jsou i blíže specifikovány konkrétní teorie.

Jiráček, Jan a Říchová, Blanka. 2001. *Politická komunikace a média*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum. Kniha je shrnutím několika příspěvků mediálních teoretiků, kteří se zabývali vztahem médií a politiky – Winfrieda Schultze, Denise McQuaila, Jamese Currana nebo Karla Deutsche.

Křeček Jan. 2013. *Od res publica k public relations*. Praha: Grada Publishing. Chápe a popisuje politickou komunikaci jako interdisciplinární výzkumné pole, hledá styčné body politiky a médií. Rozebírá mimo jiné pojmy jako public relations či politický marketing.

Rosůlek, Přemysl. 2009. *Média a politika*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. Text Přemysla Rosůlka se převážně zabývá pojmy jako modernita, terorismus, ale úzce se váže také s tématy, které jsou mediální problematice bližší, a sice propaganda, politický marketing, agenda-setting nebo žurnalistika.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Práce, které by se zabývaly totožným tématem, v posledních pěti letech na UK ani jiných oborově blízkých fakultách obhájeny nebyly. V tomto období existují však práce tematicky blízké:

Název: *Mediatizace politické sféry*

Autor: Jiří Hannich

Rok obhájení: 2012

Institut: FSV UK

Název: *Novinářská etika moderátora televizní nebo rozhlasové diskuse ve veřejnoprávních médiích*

Autor: Kateřina Chvátalová

Rok obhájení: 2009

Institut: FSV UK

Název: *Politeinment jako nový fenomén politické komunikace v České republice*

Autor: Denise Všetíčková

Rok obhájení: 2011

Institut: FF UPOL

Název: *Role moderátora v televizní politické diskusi*

Autor: Alena Grove

Rok obhájení: 2008

Institut: FF UPOL

Název: *Vybraná témata politické komunikace z díla italského mediologa Paola Manciniho (politický paralelismus, profesionalizace, veřejná sféra)*

Autor: Tereza Hromádková

Rok obhájení: 2010

Institut: FSS MU

Název: *Vybrané rysy stylu televizních debat (způsob usměrňování diskuse v pořadu Otázky Václava Moravce)*

Autor: Kateřina Dušková

Rok obhájení: 2011

Institut: FF MU

Název: *Úkoly a postavení České televize*

Autor: Olga Ulrichová

Rok obhájení: 2012

Institut: PF UK

Před více než pěti lety byly obhájeny práce, jejichž téma se shoduje s tématem této práce (zkoumaný časový úsek je však jiný, stejně jako pravděpodobná struktura a forma):

Název: *Politické diskusní pořady v televizi*

Autor: Miroslava Galanová

Rok obhájení: 2004

Institut: FSV UK

Název: *Proměny politických diskusních pořadů v letech 1998-2005*

Autor: Petr Vašek

Rok obhájení: 2006

Institut: FSV UK

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Doporučuji diplomantovi alespoň v kontextové zmínce stručně nastínit nejen vývoj tzv. hlavních politických diskusních pořadů v České televizi, ale i pokusy o některé alternativní formáty, které se od roku 1989 ve zpravodajství ČT objevily (např. Karanténa). Zároveň bych doporučoval zmínit (stačí výčtově) i nejdůležitější diskusní pořady komerčních televizních kanálů (Nova TV – Sedmička, Prima TV – Partie).

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Doporučuji i tyto memoárové záznamy moderátorů Z. Bubílkové a O. Černého, zachycené ve 3 titulech:

Bubílková, Z. 1993. *Co kamery neviděly*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Bubílková, Z. a Černý, O. 1993. *Co týden (ne)dal*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Černý, O. 1998. *Díky, naviděnou*. Praha: Duel.

Dále z obhájených prací FSV UK doporučuji bakalářskou práci B. Klepetka (1992) *Analýza pořadu Co týden dal*.

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Železný Jakub, PhDr.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTIŠKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

OBSAH

ÚVOD	7
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PRÁCE	11
1.1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
1.2 DEFINICE DISKUSNÍHO POŘADU	12
1.2.1 Definice moderátora.....	13
1.2.2 Vysílání televize veřejné služby a komerčních subjektů	15
1.2.3 Struktura relace diskusního pořadu.....	17
1.3 METODOLOGIE	17
1.3.1 Důvody výběru metody obsahové analýzy	17
1.3.2 Metoda zpracování dat	18
1.3.2.1 Metodika analýzy jednotlivých formátů	18
1.3.2.2 Výzkumné otázky	20
1.3.2.3 Určení výběrového souboru.....	20
2 EMPIRICKO-ANALYTICKÁ ČÁST PRÁCE	21
2.1 PŘEDSTAVENÍ POŘADŮ	21
2.1.1 Co týden dal	22
2.1.1.1 Znělka pořadu	22
2.1.1.2 Struktura relace pořadu <i>Co týden dal</i>	23
2.1.1.3 Podoba studia	25
2.1.1.4 Výběr témat	26
2.1.1.5 Výběr hostů.....	26
2.1.1.6 Moderátor Otakar Černý.....	27
2.1.1.7 Moderátorka Zuzana Bubílková	28
2.1.2 Debata	28
2.1.2.1 Znělka pořadu Debata	29
2.1.2.2 Struktura relace pořadu Debata	29
2.1.2.3 Podoba studia	31
2.1.2.4 Výběr témat	32
2.1.2.5 Výběr hostů.....	32
2.1.3 V pravé poledne	33
2.1.3.1 Znělka pořadu <i>V pravé poledne</i>	34
2.1.3.2 Struktura relace pořadu <i>V pravé poledne</i>	35
2.1.3.3 Změny na postu moderátora	35
2.1.3.4 Podoba studia	37
2.1.3.5 Výběr témat	38
2.1.3.6 Výběr hostů.....	38
2.1.3.7 Moderátor Miroslav Dittrich	39
2.1.3.8 Moderátor Roman Prorok.....	40
2.1.3.3 Moderátor Antonín Zelenka.....	40
2.1.4 Naostro	41
2.1.4.1 Znělka pořadu <i>Naostro</i>	41
2.1.4.2 Struktura relace pořadu <i>Naostro</i>	41
2.1.4.3 Podoba studia	43
2.1.4.4 Výběr témat	43
2.1.4.5 Výběr hostů.....	44
2.1.4.1 Moderátor Milan Šíma	44
2.1.5 Špona	45

2.1.5.1 Znělka pořadu <i>Špona</i>	46
2.1.5.2 Struktura relace pořadu <i>Špona</i>	46
2.1.5.3 Podoba studia	47
2.1.5.4 Výběr témat	48
2.1.5.5 Výběr hostů	48
2.1.5.1 Moderátor Jakub Železný	49
2.1.6 Otázky Václava Moravce	50
2.1.6.1 Znělka pořadu <i>Otázky Václava Moravce</i>	51
2.1.6.2 Struktura relace pořadu <i>Otázky Václava Moravce</i>	51
2.1.6.3 Podoba studia	52
2.1.6.4 Výběr témat	53
2.1.6.5 Výběr hostů	53
2.1.6.6 Moderátor Václav Moravec	54
2.1.7 Změny v diskusních taktikách hostů	55
2.1.8 Otázky ČT	55
2.1.8.1 Znělka, struktura, podoba studia, výběr témat a hostů pořadu <i>Otázky ČT</i>	55
2.1.8.6 Moderátor Jan Němec	56
2.1.9 Alternativní pořady politické diskuse na České televizi	56
2.1.10 Nej důležitější diskusní pořady komerčních kanálů	57

3 KOMPATIVNÍ ČÁST PRÁCE57

3.1 ZNĚLKY POŘADŮ	58
3.2 STRUKTURA RELACÍ POŘADŮ	60
3.3 PODOBA STUDIA POŘADŮ	61
3.4 VÝBĚR TÉMAT	62
3.5 VÝBĚR HOSTŮ	63
3.6 MODERÁTOŘI POŘADŮ	64
3.7 DISKUSNÍ TAKTIKY HOSTŮ	66

ZÁVĚR.....66

SUMMARY70

LITERATURA A PRAMENY71

ÚVOD

Cílem práce je zmapování a popis změn, které se odehrály na poli politických debat v pořadech České televize (v období od roku 1989 do současnosti).¹ Autor si zvolil pořady, které měly status „hlavních“ politických diskusních pořadů.² Budou popsány změny týkající se jak formy, tak obsahu pořadů a debat v nich se odehrávajících. V práci se též objeví kritické zhodnocení onoho vývoje (a v něm se vyskytujících převažujících trendů) pořadů s politickou tematikou (na České televizi jako vysílacím kanále veřejné služby). Výzkumné otázky se budou týkat zaprvé předpokladu, že za daný časový úsek došlo ve formální i obsahové náplni vysílání k výrazným změnám, jejichž popis bude cílem práce, zadruhé tvrzení, že užití mediálně-vědní teorie jsou aplikovatelné na problematiku televizní politické diskuse.

Od struktury sepsané v tezích se struktura samotné diplomové práce výrazně odlišuje ve třech bodech. Zaprvé avizovaný historický přehled pořadů s politickou tematikou vysílaných v České televizi od roku 1989 do současnosti a jejich charakteristika nebude spadat do úvodu, nýbrž do empirické části práce - druhé kapitoly. Druhým bodem bude odebrání hypotéz a aplikace výzkumných otázek. Při přepracovávání diplomové práce autor došel k závěru, že stanovený cíl (v první verzi práce) – potvrzení pravdivosti hypotéz – nekorespondoval s danou metodologií.³ Třetím rozdílem je fakt, že odpovědi na ně autor zařadí až do kapitoly závěr.

Důvodů výběru tohoto tématu je několik. Prvním je snaha autora propojit své znalosti získané dřívějším studiem politologie a nyníjším studiem mediálně-vědního oboru. Dalším je neodmyslitelná relevance politických diskusních pořadů coby

¹ Autor stanovil počátek svého zkoumání rokem 1989. V práci však budou analyzovány pořady, z nichž první se začal vysílat až na podzim roku 1990. Letopočet 1989 byl zvolen jako číselný symbol převratu, po kterém se charakter televizního vysílání zcela proměnil (mimo jiné přechodem státní televize na televizi veřejné služby) a začaly vznikat diskusní pořady se statusem svobodné politické debaty.

² Na České televizi po celou dobu vysílání (pořadů, které autor vybral k analýze) existovaly diskusní pořady, které neměly status hlavní politické diskuse, například pořady *Události, komentáře, Duel, Aréna, Karanténa*.

³ Stanovení hypotéz nekoresponduje s charakterem této práce, jelikož autor nepracuje s kvantitativním výzkumem.

komunikačních prostředků (= kanálů) mezi politiky (a dalšími odborníky na konkrétní veřejná témata) a veřejností.

Jak již bylo zmíněno v úvodním abstraktu, v první kapitole budou představena díla z oborů politicko-vědního a mediálně-vědního, které poslouží jako teoretická vodítka při definování pojmosloví a částečně při analýze obsahů.

Jak bude dále rozvedeno, práce se bude částečně inspirovat pracemi, které byly dříve obhájeny jako diplomové práce na různých fakultách Univerzity Karlovy, konkrétně těmi, jejichž náplň se týká problematiky televizních politických diskusních pořadů. Jejich autoři a samotné práce budou konkretizovány v první kapitole.

Teoretickými zdroji práce se stanou také díla odborníků na média a komunikaci. Prvním z nich je text Daniela C. Hallina a Paola Manciniho *Systémy médií v postmoderním světě*. V knize se autoři věnují základní komparativní analýze mediálních systémů, vyjadřují se mimo jiné k otázce potřebnosti normativní teorie médií, struktury mediálních trhů (zde popisují vývoj masového trhu). Tato práce poskytne komplexní teoretickou pomoc, jelikož je v ní zmíněn i politický kontext mediálních systémů a jejich provázanost s faktory ekonomickými. Konkrétnější pomoc poskytne v otázce popisu vztahu státu a médií, vysílání televize veřejné služby a profesionalizace novinářských profesionálů, kterážto témata autor aplikuje na konkrétnější prostředí československé a české žurnalistické praxe v diskusních pořadech České televize. Společná teoretická práce těchto dvou mediálních odborníků bude ku prospěchu v případě druhé knihy, nazvané *Comparing Media Systems*, ve které autoři opět provádějí komparaci mediálních systémů, které popisují v politickém kontextu, a dále definují tři modely mediálních systémů a porovnávají je.

Dalšími teoretickými oporami budou Jan Jiráček a Blanka Říhová a jejich *Politická komunikace a média*. Tato kniha je shrnutím několika příspěvků mediálních teoretiků, kteří se zabývají vztahem médií a politiky. Autor částečně využije i práci Jana Křečka *Od res publica k public relations* (v té popisuje politickou komunikaci jako interdisciplinární výzkumné pole, hledá styčné body politiky a médií).

Nápomocny budou i *Média a politika* Přemysla Rosůlka. Tato kniha se zabývá také pojmy jako politický marketing, agenda-setting nebo žurnalistika.

V neposlední řadě bude stěžejní teoretickou oporou kniha autorů Maxwella McCombse a Donalda Shawa *Agenda setting*. Tato kniha se zabývá obecně vlivem médií na masové publikum. Myšlenka toho, že mediální agenda hraje významnou roli při určování toho, o čem se mluví, o čem lidé přemýšlejí a jaká témata jsou veřejností chápána jako důležitá, bude aplikována na konkrétní diskusní pořady, které budou analyzovány. „*Dohromady existuje více než 400 empirických studií nastolování agendy, z nichž mnohé navázaly na příklad studie z Chapel Hill*“ (McCombs, Shaw 2009: 69).

Dalším důležitým teoretickým zdrojem je časopis *Discourse and Society*, konkrétně některé články autorky Ruth Wodak. Stěžejní bude hlavně při ujasnění metodiky, na jejímž základě bude autor analyzovat jednotlivé pořady.

Jako teoretická podpora této práce posloužily i práce Pamelý Shoemaker věnující se problematice gatekeepingu a framingu.⁴ „*Určitým způsobem rámcované zprávy nastolují veřejnou agendu velmi silně,*“ a to jistě platí i o agendě, kterou bez pochyby nastoluje hlavní diskusní pořad televize veřejné služby (Sociologický časopis 2012: 4). Originální koncept vysvětlující pojem „gatekeeping“ vzešel od teoretika Kurta Lewina v nedokončeném manuskriptu *Frontiers in Group Dynamics II: Channels of Group Life; Social Planning and Action Research* v časopise *Human relations* (Shoemaker 2009: 11).“ Kurt Lewin se původně zaměřoval na změny ve stravovacích návycích populace. Primárně se věnoval pochopení toho, jakým způsobem psychologové mohou ovlivňovat sociální proměny společnosti. „*Ve své analýze o stravovacích návycích vycházel z předpokladu, že ne všichni členové populace jsou stejně důležití při determinaci toho, co lidé (obecně) jedí*“ (Shoemaker 2009: 12). Žena v domácnosti může ovlivňovat stravovací návyky všech členů

⁴ Framing je „*proces výběru určitých aspektů vnímané reality a zvýšení jejich významnosti ve sdělovaném textu tak, že se prosazuje určitá definice problému, kauzální vysvětlení, morální hodnocení, či také doporučené hodnocení řešení popisované záležitosti*“ (McCombs, Shaw 2009: 33).

Gatekeeping „*označuje proces selektivního výběru událostí ve zpravodajství*“ (McCombs, Shaw 2009: 131).

domácnosti tím, že jim ukazuje (nabízí) a rozhoduje o konkrétním druhu nebo značce jídla ke konzumaci.

I televizní (a nejen televizní) zpravodajství může ovlivňovat (a určovat) jistým způsobem finální podobu informací, které se k divákovi dostanou tím, že konkrétním způsobem determinuje informace.

Jestliže se pokusíme spojit koncept gatekeepingu a politických diskusních pořadů, i její moderátor může ovlivňovat podobu informací, které divákovi a hostovi předestře, a to, jaké informace podá. Může mnoha způsoby zasáhnout do procesu, při kterém informace putuje od zdroje (skrze kanál televize veřejné služby a tím skrze jeho osobu) až k divákovi. Záleží na něm (také na dramaturgii pořadu a všech ostatních předchozích „branách“), jakou obecnou informaci determinuje, jakým způsobem o informaci hovoří, s jakou vážností ji přednese, jaký důraz přiloží na konkrétní části sdělení, kolik pozornosti ji obecně věnuje a s jakým vyzněním celé sdělení oznámí a tak dále. Tím se stává finálním gatekeeperem procesu předávání informací divákovi, ať už vědomě nebo nevědomě. Jistě nalezneme ve způsobu moderace u jednotlivých průvodců pořady i jisté znaky rámcování, například v morálním hodnocení jitých problémů, v sugestivním pokládání otázek, které mohou skýtat doporučené řešení (odpověď) apod.

Na konci první kapitoly autor popíše metodu, kterou bude užívat při sběru empirií a při analýze pořadů.

V druhé kapitole autor provede empirické shrnutí obsahu konkrétních pořadů. Nápomocna mu k tomu bude jednak teorie (ta pomůže autorovi při vysvětlování pojmosloví a zasazení problému do kontextu mediálních studií), jednak hlavně samotná obsahová analýza vybraných relací jednotlivých pořadů na základě dané metodologie, stěžejní pro celou práci.

V kapitole třetí autor zhodnotí analýzu, shrne empiricky zjištěná data. Výzkumné otázky budou osvětleny níže.

Poslední kapitolou je závěr. V té autor v souhrnu uvede fakta zjištěná ze zkoumání teoretického základu (z první kapitoly), empirických údajů a jejich analýzy (z kapitoly druhé) a jejich následného shrnutí a komparace konkrétních aspektů (třetí kapitola) a vyjádří se k odpovědím na výzkumné otázky. Jinými slovy závěrečné zhodnocení práce nabídne uchopení konkrétního tématu formou obsahově-analytického výzkumu, nabídne popis změny konkrétních trendů v politických diskusních pořadech na médiu veřejné služby a tak poskytne exaktní ohlédnutí za vývojem tohoto televizního formátu, jeho pozitivních i negativních změn a dopadů.

1 Teoretická východiska práce

1.1 Teoretická východiska

Hlavním teoretickým zdrojem jsou práce z oboru mediálně-vědního, a to zejména ty, které se konkrétněji věnují právě politickým diskusím a dalším styčným bodům politiky a médií. S pomocí těchto teoretických děl proběhne zakotvení konkrétního tématu do kontextu mediálně-vědní teorie, zejména budou nápomocny při definování pojmosloví, se kterým bude autor v analytické části práce operovat. V kritické diskurzivní analýze (na základě které autor bude analýzu provádět) by teorie měla podle rakouské teoretičky Ruth Wodak splňovat roli vysvětlující a definovat a popisovat vztah mezi jednotlivými prvky analýzy (Wodak, Meyer 2015: 15).

Práce se bude částečně inspirovat pracemi, které byly dříve obhájeny jako diplomové práce na některých fakultách Univerzity Karlovy. Půjde o práce, které se úzce dotýkají problematiky televizních politických diskusních pořadů.

První z nich bude práce Kateřiny Chvátalové, obhájená v roce 2009 na FSV UK pod názvem *Novinářská etika moderátora televizní nebo rozhlasové diskuse ve veřejnoprávních médiích*. Další z nich má název *Role moderátora v televizní politické diskusi* a byla obhájena v roce 2008 Alenou Grove na FF UP. Třetí inspirací budou *Vybrané rysy stylu televizních debat (způsob usměrňování diskuse v pořadu*

Otázky Václava Moravce) Kateřiny Duškové z roku 2011, obhájeny na FF MU. Dalším zdrojem mediálně-vědní metodologie se stane práce s názvem *Politické diskusní pořady v televizi* autorky Miroslavy Galanové z roku 2004, obhájené na FSV UK. Poslední z nich bude práce Petra Vaška obhájená v roce 2006 na FSV UK nazvaná *Proměny politických diskusních pořadů ČT v letech 1998 – 2005*.

Všechny tyto práce mají ve svém obsahu spoustu styčných bodů s tématem této práce. Jejich autoři zvolili metody výzkumu skrze primární zdroje (např. formou hloubkových rozhovorů s účastníky). Metody, které budou pro moji práci inspirací, je studium jednotlivých diskusních formátů z určeného výběrového souboru a studium odborné literatury týkající se tématu (popř. dobového periodického tisku a zpráv ČTK).

1.2 Definice diskusního pořadu

Hlavní diskusní pořady vysílané na České televizi jsou televizními kamerami přenášené rozhovory osob (dvou nebo více), které během relace pořadu diskutují konkrétní problematiku. Jedná se o politiky, experty různých oborů, novináře a další osobnosti. Témata diskuse jsou vždy předem daná a jsou předkládána průvodcem – moderátorem pořadu.

Jestliže bychom se na problematiku televizní politické diskuse měli podívat z abstraktnějšího pohledu (normativně), formální i obsahové elementy tohoto druhu pořadu vznikaly s vědomím sledování koncepce demokracie, jejíž dodržování je v pluralistických zemích zakotveno v zákonech týkajících se vzájemného vztahu státní moci a médií. V nich je jasně vymezena koncepce „*veřejné sféry, zakořeněná v hodnotách jako rovnost, účel, rozvaha a debata*“ (Křeček 2013: 24). Televize veřejné služby i televize komerční se tak snaží ve svých diskusních pořadech přibližovat této koncepci (komerční televize jedná a mění formu a obsah též za účelem zisku).

1.2.1 Definice moderátora

Osobou, která diskusi ve studiu řídí, je moderátor. „*Správce, vládce, krotitel, usměrňovatel, v rozhlase a televizi průvodce pořadem, obvykle besedou nebo diskusí, který jej uvádí, řídí a prezentuje. Je prostředníkem mezi diváky a účastníky rozhlasového či televizního pořadu*“ (Osvaldová, Halada 1999: 107). Mimo jiné by měl zajistit, aby byl (v případě, že jsou ve studiu dva hosté nebo více) dán dostatečný prostor k promluvě všem diskutujícím. „*Vzhledem ke skutečnosti, že moderátor zastává hlas veřejnosti, zajišťuje, aby předkládané informace byly publiku srozumitelné, zasazené do kontextu a ukázaly i dopad na každodenní život*“ (Dušková 2011: 17).

Jeho role se s měnící se dramaturgií pořadu v průběhu 25 let měnila. Samotnou moderátorskou profesi bychom v kontextu mediální vědy jistě řadili mezi povolání novinářské. S tímto je neodmyslitelně spjat koncept profesionalizace. Hallin a Mancini ve svém srovnání mediálních systémů zmiňují, že tento koncept byl vždy ostře diskutován a často reinterpretován. Vše je v teorii ztíženo ještě tím faktem, že žurnalistika není ideálním typem „liberální“ profese, jako například právo a lékařství. Zároveň však podotýkají, že „*žurnalistika do jisté míry vychází z tohoto ideálního typu*“ (Hallin, Mancini 2008: 61). Problém spojení profese novináře a pojmu profesionalizace je v kritériu komplexní znalosti získané dlouhodobou přípravou. Když však osamostatníme profesi moderátora a definujeme ji jako specifickou novinářskou profesi, při jejímž vykonávání musí osoba moderátora procházet kontinuální přípravou zahrnující získávání znalostí různých aspektů politického a společenského dění, můžeme na ni koncept profesionalizace aplikovat.

Sami Hallin s Mancinim podotýkají, že „*téma profesionalizace bývá uváděno nejčastěji ve vztahu k žurnalistice, už ne tolik k dalším profesím spojeným s médii (...) Podobné otázky lze vztáhnout i k dalším typům mediálních profesionálů*“ (Hallin, Mancini 2008: 62). Naznačují tedy, že koncept žurnalistického profesionalismu lze aplikovat i na další typy profesionálů, kteří pracují s informacemi a šíří je prostřednictvím masových médií. A protože „*hlubší nároky na moderátora jakožto vůdce a organizátora mají diskuse na odborná témata,*“ moderátor televizní politické

diskuse se specifičností své práce odborně vymezuje vůči zbytku žurnalistických pracovníků (Chvátalová 2009: 35).

Teoretikové Hallin a Mancini ve svých úvahách dále vymezují tři parametry profesionalizace. Jsou jimi autonomie, vlastní profesní normy a orientace na veřejnou službu. Kdybychom se pokusili implikovat tyto myšlenky do moderátorské praxe, jistě uspějeme. Moderátor televizní debaty, stejně jako ostatní žurnalisté, sice (jak zmiňují autoři) autonomii právníků a lékařů, která je založena na „ezoterickém“ charakteru jejich znalostí, postrádají. Náhradu jim však poskytuje strategická pozice v informačním toku (Hallin, Mancini 2008:62).

Z hlediska vlastních profesních norem lze tedy profesi moderátora politické diskuse označit jako jednu z těch, které procházejí vývojem profesionalizace. Například kritérium etických kódů a sdílených norem, které jsou profesi vlastní, ji vymezují a osamostatňují. Orientace na veřejnou službu – parametr, který udává řízení konkrétní profese etikou veřejné služby, je pro moderátora také určující. Podle Bourdieua profesionalizace existuje tam, kde se žurnalistika rozvinula jako odlišné pole s podstatnou autonomií ve vztahu k ostatním polím, včetně pole politického (Hallin, Mancini 2004: 41). I podle jeho kritéria bychom mohli na naši konkrétní problematiku právoplatně koncept aplikovat.

V případě, že ve studiu je společně s moderátorem pouze jeden host, role moderátora přechází z primárního cíle moderovat a facilitovat diskusi na cíl sehrávat roli oponenta či tazatele (de facto zástupce občanů a zbytku společnosti).

Politické diskusní pořady jsou jakousi zvláštní disciplínou, na kterou je možné aplikovat různé mediálně-vědní teorie. Jedním z důvodů výběru tohoto tématu byla pro autora relevance diskusních pořadů coby komunikačního kanálu mezi politiky (a jinými odborníky) a veřejností.

Také vývoj vnímání diskusního pořadu byl výrazný. Formát diskusního pořadu vznikl primárně za účelem diskuse nad důležitými a relevantními tématy, jejich rozebírání (politiky a dalšími odborníky) před očima diváků.

Jednoznačným cílem je diskutovat veřejná témata, která jsou (nebo by měla být) veřejnosti známá a tím publikum lépe seznamovat s jejich relevancí. (Tvůrci všech níže analyzovaných pořadů také avizovali reflexi událostí poslední doby.) Ve vzájemném vztahu diskusního pořadu a veřejností nalezneme i účinek mířící opačným směrem.

V rámci politické komunikace bychom mohli aplikovat konkrétní teorii, a sice pro „*vzájemné vztahy a souvislosti mezi politickou agendou (tématy, jež d předvolební komunikační situace vnáší politická elita), veřejnou agendou (tématy, která preferují jednotlivé skupiny voličů) a mediální agendou jako interaktivní procesy vzájemného ovlivňování, podpory či utlačování. Proces vzájemného ovlivňování je pak procesem ustavování agendy*“ (Jirák, Říchová 2000: 8). Pojem agenda setting zavedli do slovníku politické komunikace Maxwell E. McCombs a Donald L. Shaw v roce 1972. Prostřednictvím své studie dokázali, že existuje nezanedbatelný vliv médií na veřejnost. Diskusní politický pořad pak může mít bezpochyby stejný účinek, zejména pak na ten typ diváka, který užívá nedělní polední politickou diskusi jako zdroj informací o politickém dění. Zcela bezpochyby pak ona relace funguje jako ustavovatel toho, o čem divák posléze začne přemýšlet, jinými slovy relace plní roli ustavovatele agendy (McCombs, Shaw 1972: 24).⁵

1.2.2 Vysílání televize veřejné služby a komerčních subjektů

V této podkapitole se autor opět vrací k charakteristice vysílání televize veřejné služby (veřejnoprávních televizních stanic) a vysílání komerčních subjektů po roce 1989. Jak zmiňují Hallin a Mancini, „*nejpodstatnější formou státní intervence je vysílání veřejné služby, které existovalo v každé zemi západní Evropy a Severní Ameriky... a ve většině zemí byla až donedávna hlavní formou vysílání. V posledních letech došlo k výraznému posunu ke komerčnímu vysílání, ale vysílání veřejné služby si stále udržuje svůj význam*“ (Hallin, Mancini 2008: 69). Jestliže bychom se pokusili

⁵ I u tvůrců pořadů vidíme v některých případech jasnou snahu stavět se do role ustavovatele agendy. Příkladem může být každou relaci opakující se formule Václava Moravce „A o jakých tématech se po dnešních otázkách začne mluvit?“ v pořadu *Otázky Václava Moravce*.

aplikovat tuto myšlenku na stav v Československu (coby státu řadícího se po roce 1989 mezi země západní Evropy), respektive v České republice v rámci námi sledovaného období, nesmíme opomenout historický kontext.

První z hlavní linie pořadů, o kterých bude tato práce pojednávat, byl diskusní pořad nazvaný *Co týden dal*. Ten se začal vysílat v říjnu 1990, tedy jedenáct měsíců po sametové revoluci, nelze tedy v tomto případě vynechat z úvah vztah médií a státní moci, který se právě v té době formoval do zcela jiné podoby, než jakou měl po desítky let před tím. „*Zatímco v oblasti tiskových médií stačilo odstranit cenzuru a deregulovat podmínky vydávání novin a časopisů, oblast elektronických médií rozhlasu a televize stála před úkolem zcela přebudovat dosavadní systém založený na činnosti dvou monopolních státních organizací*“ (Šmíd in Pitterman, Saturková, Šnábl 2002: 9). Ze státního média, kterým Československá televize byla, se během relativně krátkého časového úseku změnila v médium veřejné služby. Tuto změnu mimo jiné provázal vznik důležitých institucí, které jsou pro fungování média veřejné služby stěžejní.

Již v roce 1991 byly uděleny první vysílací licence soukromým subjektům (Pitterman, Saturková, Šnábl 2002: 19). Poté co 1. ledna 1992 vznikly Česká televize a Slovenská televize, vzniká též Rada pro rozhlasové a televizní vysílání a Rada České televize.⁶ Tyto instituce jsou dnes nedílnou součástí kontextu televizního vysílání v České republice (se vztahem ke všem vysílacím médiím, včetně komerčních stanic).

⁶Československá televize existovala až do 31. 12. 1993.

Federální Rada pro rozhlasové a televizní vysílání byla zřízena federálním zákonem č 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání s účinností už od 22. listopadu 1991 jako orgán, který měl podporovat zájem veřejnosti na uskutečňování svobody projevu a práva na informace a dbát na dodržování zákona, rozvoj plurality vysílání a rozvoj domácí a evropské audiovizuální tvorby.

Rada České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání byla zřízena zákonem České národní Rady č. 103/1992 Sb., o Radě České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání, s účinností od 5. března 1992 vedle Federální Rady pro rozhlasové a televizní vysílání.

Stávající podoba RRTV byla zřízena z Rady České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání zákonem č. 231/2001 Sb., s účinností od 4. července 2001. Rada České republiky pro rozhlasové a televizní vysílání 9 členů volených na 6 let a odvolávaných Českou národní radou. Podle zákona 213 má od roku 2001 13 členů, které jmenuje a odvolává předseda vlády na návrh Poslanecké sněmovny, funkční období člena je 6 let (Rada pro rozhlasové a televizní vysílání 2016, <http://www.rrtv.cz/cz/>).

Rada České televize je podle zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, v platném znění, orgánem, jímž se uplatňuje právo veřejnosti na kontrolu činnosti ČT. Rada ČT má patnáct členů, které volí a odvolává Poslanecká sněmovna, a to tak, aby v ní byly zastoupeny významné regionální, politické, sociální a kulturní názorové proudy (Česká televize 2016, <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakladni-informace-o-ct/>).

Nelze tedy opomenout důležitou roli vztahu státu a média, respektive státu, orgánů dohlížejících na správné fungování média a samotného média veřejné služby.

Také diskusní pořady, kterým se autor v této práci věnuje, jsou neodmyslitelnou součástí vysílání televize veřejné služby, a tak jsou i ony v interakci s dohlížitelstvími orgány, se kterými se za dobu své existence několikrát střetly. Jedním z případů byla kritika RRTV, která byla směřována na moderátora pořadu *Naostro* Milana Šimu a týkala se způsobu vedení diskuse při relaci 2. prosince 2001, kdy byl v pořadu hlavním hostem místopředseda RRTV Petr Štěpánek (Vašek 2006: 36). Případů, kdy RRTV kritizovala některý z elementů diskusního pořadu (nejen pořadu *Naostro*) bychom mohli nelézt více. Svoji stížnost Rada směřuje zpravidla buďto na Radu České televize, nebo přímo na generálního ředitele ČT a jeho sekretariát.

1.2.3 Struktura relace diskusního pořadu

Každá relace pořadu sestává z těchto fází: úvod do problematiky, o níž se bude diskutovat, zdůvodnění důvodu výběru tématu; představení diskutujících; diskuse o daném tématu (tématech); shrnutí výsledku diskuse nebo závěrů, ke kterým diskutující došli.

1.3 Metodologie

1.3.1 Důvody výběru metody obsahové analýzy

Téma práce si autor zvolil z důvodu svého bývalého studia politologie a stávajícího studia médií a komunikace. Autoři všech prací, kterými se autor bude v textu inspirovat (akademické práce), zvolili metodu výzkumu výlučně skrze primární zdroje (např. formou hloubkových rozhovorů s účastníky) a popis. Stejně jako ony autor užívá teoretické zdroje jako stěžejní zdroj informací. V tomto textu budou tyto akademické práce nápomocny zejména pro inspiraci studiem jednotlivých diskusních formátů a odborné literatury, popř. tisku a zpravodajství. Stěžejním zdrojem

empirických dat jsou konkrétní relace jednotlivých pořadů, které autor zhlédl v archivu mediální badatelny České televize na Kavčích horách.⁷ Při samotné analýze těchto diskusních formátů autor postupoval primárně za pomoci (kritické) diskurzivní analýzy,⁸ protože analyzuje data prostřednictvím kvalitativního výzkumu.

1.3.2 Metoda zpracování dat

S pomocí odborné literatury dojde k teoretickému zakotvení konkrétního tématu práce do kontextu mediálně-vědní teorie. Tyto zdroje pomohou při definování pojmosloví, se kterým bude autor při analýze pracovat a také při samotné analýze. V závěru autor také odpoví na druhou výzkumnou otázku, zda jsou užití teorie aplikovatelné na problematiku, kterou se práce zabývá.

Samotný výzkum bude probíhat metodou obsahové analýzy konkrétních vybraných relací (metoda je specifikována v kapitole 1.3.2.1 Metodika analýzy jednotlivých formátů).

1.3.2.1 Metodika analýzy jednotlivých formátů

Jak již bylo řečeno výše, autor pro empiricko-analytickou část práce zvolil metodu diskurzivní analýzy. Hlavní inspirací při analyzování jednotlivých diskusních formátů byl odborný časopis *Discourse and Society*. Autoři, kteří do něj přispívají, se pohybují ve svých textech na hranici výzkumu diskurzu a společensko-vědních teorií. Soustředí se na analýzu vztahu mezi strukturou textů, mluveným slovem, užitým jazykem, verbální interakcí, komunikací a dalšími prvky, které vstupují do vzájemné interakce. Jedná se například o jména jako Norman Fairclough nebo rakouská lingvistka Ruth Wodak. Konkrétní aplikovanou metodikou, která spadá do oboru diskurzivní analýzy a bude při analýze užitá, je kritická diskurzivní analýza.

Výzkumy tohoto typu analýzy nejsou v rámci obecné teorie příliš uceleny, jde spíš – obecně řečeno – o eklektické přístupy (Wodak, Meyer 2015: 13). Jde o obor,

⁷ Při vyhledávání materiálů byli autorovi nápomocni zaměstnanci Správy programových fondů ČT.

⁸ Diskurzivní analýza je metoda kvalitativního výzkumu rozpracovaná sociálním konstruktivismem.

který má velmi blízko k lingvistice. V zásadě totiž pracuje s konkrétními výroky a zkoumá je. Autor v této práci postupuje v souladu s kritickou diskurzivní analýzou i při analýze jazykových prostředků a rétorických prvků užitých v jednotlivých vybraných relacích a při komparaci těchto znaků v jednotlivých formátech (v komparativní kapitole). Autor se nejvíce inspiroval rakouskou teoretičkou Ruth Wodak, která ve svých studiích pracuje převážně na hraně diskurzivních a lingvistických teorií. Ve svém článku „*Critical discourse studies*“ pro časopis *Discourse and Society* popisuje historii, agendu, teorii a metodologii kritické diskurzivní analýzy. Zde popisuje metodu jako cirkulární proces, ve kterém platí koloběh **1. TEXT** → selekce informací → **2. INTERPRETACE** → zkoumání předpokladu → **3. TEORIE** → konceptualizace (výběr teoretických konceptů a předpokladů) → **4. OPERACIONALIZACE** → postupy a nástroje (→ **1. TEXT**). „*V kritické diskurzivní analýze jsou teorie, metoda a analýza v úzkém vztahu a rozhodnutí ohledně jednoho ovlivní druhé. Data nejsou nikdy bez vztahu k teorii. S jakými daty se pracuje, a jak jsou tato data interpretována, záleží na teoretické perspektivě*“ (Wodak, Meyer 2015: 13). Autor se v textu pokusí tento teoretický koloběh aplikovat. U každého z uvedených pořadů (u jednotlivých relací z výběrového souboru konkretizovaných formátů) bude autor zkoumat tyto prvky: znělka pořadu, struktura relace pořadu, podoba studia, vybíraná diskusní témata, vybírání hosté. Z těchto prvků empiricky vybere potřebná data, interpretuje a za pomoci kritické diskurzivní analýzy popíše. K operacionalizaci dat a procesu analýzy se autor vyjadřuje také v kapitole 1.3.2.3 Určení výběrového souboru. Přitom bude (na základě teorie) brát v potaz interakci mezi jednotlivými zkoumanými elementy.

V inspiraci kritickou diskurzivní analýzou se autor též pokusí a analýzu konkrétních prvků z pohledu sémiotiky (př. při zkoumání auditivních prvků pořadů).

1.3.2.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka 1 (OT1): Došlo ve vysílání pořadů hlavní linie diskusních pořadů na ČT v období od roku 1989 do současnosti k výrazným změnám v jejich formální i obsahové náplni?

Výzkumná otázka 2 (OT2): Jsou užité mediálně-vědní teorie aplikovatelné na problematiku televizní politické diskuse?⁹

1.3.2.3 Určení výběrového souboru

Základním souborem budou vybrané relace politických diskusních pořadů České televize v letech 1990 až 2014. Bude se jednat o hlavní politické diskusní pořady České televize. Konkrétně o pořady *Co týden dal*, *Debata*, *V pravé poledne*, *Naostro*, *Špona*, *Otázky Václava Moravce* a *Otázky ČT*.

Jde o pořady, které Česká televize vysílá v týdenní periodicitě vždy na konci týdne (s výjimkami jako jsou příkladně svátky nebo u některých pořadů letní prázdniny). Všechny tyto hlavní politické diskusní pořady se lišily různými pozorovatelnými aspekty. Cílem práce bude tyto aspekty a jejich rozdíly popsat a odpovědi na výzkumné otázky vyhodnotit a formulovat závěr.

Jedná se celkem o 25 let vysílání. Z každého roku se v rámci výzkumu autor zaměří na 4 relace za půlrok, tzn. 8 relací za rok a celkem 200 relací za 25 let. Výběr konkrétních relací v rámci jednotlivých pololetí bude náhodný. Technikou náhodného

⁹ Konkrétně se jedná o teorie agenda-setting, gatekeeping, framing a koncept profesionalizace.

výběru se stalo losování. Autor losoval zvláště v rámci jednotlivých pololetí a takto náhodně vylosoval 4 relace za 6 měsíců.¹⁰

První výjimku tvoří pořad *Otázky ČT*, který se na televizních obrazovkách objevoval pouze necelé dva měsíce a který moderoval Jan Němec. Druhou výjimku tvoří první moderátor pořadu *V pravé poledne* Miroslav Dittrich, který moderoval svůj pořad necelé čtyři měsíce a třetí moderátor stejného pořadu Antonín Zelenka, který provázal pořadem ještě kratší dobu, a to necelé dva měsíce. Autor se tedy zaměřil na relativně větší procento relací (pořadu *Otázky ČT* a dílů pořadu *V pravé poledne*, odmoderovaných pány Dittrichem a Zelenkou), než tomu bylo u relací zbytku pořadů. Důvodem je snaha o komplexní analýzu „reprezentativního“ množství odvysílaných dílů, respektive snaha o kvalitnější postihnutí všech specifík pořadu a práce moderátorů.¹¹

2 Empiricko-analytická část práce

2.1 Představení pořadů

V následující kapitole autor jednotlivě charakterizuje nejdůležitější formální a obsahové aspekty všech pořadů, které se řadí do linie hlavních diskusních pořadů České televize. Celkově se jedná o sedm pořadů, konkrétně o pořady *Co týden dal* (1990 – 1992), *Debata* (1993 – 1998), *V pravé poledne* (1998 – 2000), *Nastro* (2000 – 2003), *Špona* (2003 – 2004), *Otázky Václava Moravce* (2004 – 2005, 2005 – 2014) a *Otázky ČT* (2005).¹²

¹⁰ Výjimky jsou specifikovány níže v kapitole 1.3.2.3 Určení výběrového souboru.

¹¹ Zatímco u ostatních pořadů se autor zaměřuje na čtyři relace za půlrok, u pořadu *Otázky ČT* analyzuje čtyři relace za dobu vysílání pořadu.

Z relací pořadu *V pravé poledne* s moderátorem Miroslavem Dittrichem se zaměří na tři (ze čtyř měsíců vysílání).

Počet analyzovaných epizod pořadu *V pravé poledne* průvodce Antonína Zelenky bude roven dvěma (z necelých dvou měsíců).

¹² Protože se autor bude ve stěžejní části práce řídit metodou kvantitativní obsahové analýzy, nebude v práci do hloubky zkoumat zákulisní skutečnosti, které mohly vést k některým změnám. Práce nebude mít charakter investigativní žurnalistiky a autor nebude užívat metodu hloubkového rozhovoru s jednotlivými aktéry. Budou zde pouze zmíněny (pro jednotlivé pořady) zásadní změny v personálních věcech, hlubší zkoumání těchto změn by bylo pro práci irelevantní, neboť se zabývá obecným trendem a konkrétními rozdíly mezi pořady jako takovými.

Proběhne vytvoření empirického souhrnu jednotlivých aspektů pořadů a jejich analýza podle metodiky kritické diskurzivní analýzy. Autor bude analyzovat použité styly (ve verbální komunikaci aktérů), rétorické prvky, jazykové prostředky a další definované prvky (včetně vizuálních a auditivních prvků, které jsou nedílnou součástí sledovaných pořadů). Níže pod charakteristikou pořadu (interpretací zkoumaného textu) autor vždy seznámí s osobností hlavního moderátora konkrétního diskusního pořadu a stylem jeho moderace (použije tedy lingvistický nástroj - zkoumání mluveného slova, užitého jazyka, verbální interakce a komunikace moderátora s diváky a hosty) (Wodak 2015: 4). Konkrétní pořady budou zkoumány zvlášť, v pořadí, v jakém se objevily na obrazovkách ČT.

2.1.1 Co týden dal

Pořad se stal prvním velkým diskusním formátem doby po sametové revoluci. Československá televize ho začala vysílat jedenáct měsíců poté. Prvními moderátory pořadu byli Ota Černý, tehdejší vedoucí redakce zpravodajství, a Jozef Hübel, tehdejší moderátor pořadu *Události, komentáře*. Moderátorskou dvojici záměrně tvořili Čech a Slovák. Jozef Hübel vzpomíná: „Oslovil nás s Otou tehdejší šéfredaktor Petr Krul, což mě příjemně překvapilo“ /1/. Dále podotýká, že byli průvodci pořadem de facto hozeni do vody a nevěděli, co čekat. Pořad se na televizních poprvé vysílal 20. října 1990 a poslední relace proběhla 27. prosince 1992, celkem tedy dva roky a dva měsíce. Bylo odvysíláno celkem 160 dílů. Kromě Oty Černého, který byl přítomen vždy, byla nejvýznamnější tváří pořadu herečka, novinářka, publicistka a moderátorka Zuzana Bubílková, která odmoderovala společně s ním 79 vydání pořadu (Černý 1998: 45).¹³

2.1.1.1 Znělka pořadu

Úvodní znělka pořadu byla krátká, zhruba desetisekundová, během níž se na obrazovce objevil modrým písmem název pořadu, s jednobarevným pozadím

¹³ Ve zbylých relacích byli v moderátorské dvojici s Otou Černým šestapadesátkrát Lubomír Karásek a pětadvacetkrát Josef Hübel (Černý 1998: 45).

nebo živým pozadím, které bylo pohledem do studia v reálném čase před zahájením relace. Hudební složka znělky byla jednoduchá co do melodie, harmonie i rytmu.

2.1.1.2 Struktura relace pořadu *Co týden dal*

Po znělce se jeden z moderátorů ujal úvodního slova. Nejdříve uvítal diváky a představil pořad. „Vítejte u pořadu, který by měl být jakousi inventurou událostí posledních sedmi dní,“ znělo jedno z jeho uvítání ústy Oty Černého.

Tvůrci pořadu *Co týden dal* se viditelně snažili, aby byla atmosféra ve studiu příjemná a přátelská, aby připomínala domácí diskusi po nedělním obědě. Neformálnost atmosféry byla v některých případech podpořena odlehčeným úvodem, příkladně začátek diskuse z 11. listopadu 1990, kdy po úvodní znělce zpíval Petr Skoumal u klavíru píseň „Toho dne šel Gustav do penze,“ která při příležitosti blížícího se prvního výročí sametové revoluce připomínala odchod Gustáva Husáka z pozice hlavy státu. Ve studiu v pozadí byli pravidelně přítomni „hostitelé“, neboli majitelé či zaměstnanci vždy jedné soukromé firmy, která byla sponzorem pořadu. Ty jeden z moderátorů před zahájením debaty představil, zmínil, čím se firma zabývá, co vyrábí nebo jaké služby poskytuje. V případě pořadu vysílaného 24. března 1991 to byli zaměstnanci soukromého hotelu Premier ze Zvánovic, kteří v průběhu relace, jak bylo zvykem, podávali diskutérům pohoštění, a to převážně ve formě alkoholických nápojů.

Po uvítání a představení pořadu Ota Černý (nebo jeho moderátorský kolega) otevřel první téma. To činil vždy velice přímo a stručně, bez jakýchkoliv zdlouhavých komentářů. Příkladem by mohlo být otevření úvodního tématu pořadu vysílaného dne 2. prosince 1990: „Náš pořad začíná v okamžiku, kdy minulý skončil. To bylo minulou nedělí ve 14:10. Ihned potom jsme všichni velice napjatě sledovali, jak že dopadly volby. A já vás prosím, pánové, kdybyste nám řekli své dojmy z voleb, své hodnocení.“¹⁴ Úvodní dotaz vznesl do pléna a dal hostům na výběr, kdo z nich diskusi zahájí. Moderátoři měli vždy dopředu jasno v tom, jakým tématům se v relaci chtějí

¹⁴ Volby, o kterých se v této konkrétní diskusi debatovalo, byly volby komunální a měly status prvních svobodných komunálních voleb po sametové revoluci.

věnovat. Změna tématu však probíhala vždy velice nenásilně, průvodci pořadem převáděli diskusi k dalším tématům nenuceně, když na dané další téma přišla řeč, nebo když současná diskuse trvala příliš dlouho.

Vážná politická témata moderátor Ota Černý uváděl často odlehčeně a pokládal sugestivní otázky, které měly hosty přimět diskutovat o konkrétním problému z abstraktnějšího pohledu, jako například při relaci 24. března 1991. „Já se vás, pánové ptám, zdá náhodou jsme nežili scénář, který připomíná špatnou a smutnou operetu ... Pokud mluvíme o umění, já si myslím, pane Kňazko, že byste mohl definovat vy, zda se jedná o drama, operetu, operu,“ obrátil se tehdy na tehdejšího ministra mezinárodních vztahů Slovenska a herce Milana Kňazka průvodce pořadem Ota Černý.

Během relace moderátoři často nestáli „na druhé straně barikády“ a nesplňovali dnešní ideál za jakýchkoliv okolností nestranného moderátora, často vyjadřovali sympatie s určitými postoji hostů nebo přímo s hosty samotnými. Příkladem můžou být slova moderátora Josefa Hübela z 16. prosince 1990: „Po mé pravici sedí prognostik, kterého si velmi vážím ... pan Valtr Komárek.“ To však nebylo důkazem servility či nedostatku profesionality moderátora, toto chování během diskuse korespondovalo s (v naprosté většině případů) příjemnou atmosférou pořadu a nekonfliktností diskusí.

Pořad alespoň z počátku nebyl koncipován jako polarizovaný střet názorů politiků protichůdných názorů, při němž by byla záměrně vybírána sporná témata. Zejména v letech 1990, 1991 a 1992 byl výběr témat a hostů velice ovlivněn komplexní transformací společnosti a tak je při sledování tehdejších relací zřejmé, že hosté často „táhli za jeden provaz“.

K výraznějším střetům, které naznačovaly silnou polarizaci uvnitř společnosti, začalo docházet s blížícím se koncem České a Slovenské federativní republiky, respektive rozpadem republiky na českou a slovenskou část. Do debaty, která se konala 19. července 1992, odmítli přijít zástupci slovenské politické strany HZDS s vysvětlením, že forma, jakou je relace zpracována, dostává slovenské politiky

i slovenské občany do ponižujícího a podřadného postavení. Moderátoři Ota Černý a Zuzana Bubílková poté ve studiu vyzvali hosty k rokování nad tím, jaké je poslání politické debaty a jak se staví ke stanovisku HZDS. I v samotné relaci se tedy objevovala reflexe vlastního vysílání a polemika nad výběrem témat i hostů.¹⁵

V té době už tvůrci pořadu využívali video vzkazy. V tomto konkrétním případě diváci měli možnost zhlédnout záznam rozhovoru redaktora ČST s poručníkem předsedy HZDS Vladimíra Mečiara, ve kterém vysvětluje důvody odmítnutí pozvání. V pořadu *Co týden dal* byly v roce 1992 video ukázky, které nastolovaly témata diskuse, už nedílnou součástí všech relací. Nejčastěji byly dvě až tři, v nich se politici nebo občané vyjadřovali ke konkrétním problémům, někdy byla video ukázka přehledem událostí uplynulého týdne. Po zavedení těchto ukázek se pořad více strukturoval, témata byla jasně oddělena a byla většinou dvě, ojediněle tři.

Délka stopáže relace byla velmi proměnlivá a byla závislá na mnoha faktorech (prostor ve vysílacím čase, umístění mezi pořady denního vysílání, čas počátku relace apod.). V relacích, které byly vybrány do výběrového souboru, byla průměrná stopáž 64 minut a 11 sekund, 11. listopadu byla však pouhých 50 minut, 19. července 1992 byla dokonce 94 minut dlouhá.

2.1.1.3 Podoba studia

Ve studiu byli přítomni dva moderátoři. Studio bylo stylizováno do podoby obývacího pokoje s květinami, dřevěnými stoly s ubrusy a pohoštěním pro hosty. Uprostřed pokoje byl koberec ve tvaru kruhu. Koberec časem ze studia zmizel a nahradila ho pokojová květina umístěná uprostřed studia mezi (zpravidla třemi) stolky pro diskutující a moderátory, které byly proutěné už nikoliv s ubrusy, nýbrž se skleněnou deskou. Jeden z moderátorů (zpravidla Ota Černý) vždy seděl z pohledu od kamery vlevo a kolem sebe měl posazené „své“ hosty, které představoval on sám. Ti byli většinou čtyři a seděli nalevo i napravo od něj u dvou nebo více stolků. Naproti seděl druhý moderátor se svými hosty. Všichni pak seděli do půlkruhu, hosté v levé

¹⁵ V tomto se pořad *Co týden dal* odlišoval od ostatních diskusních formátů, které následovaly. V těch se nikdy neobjevila diskuse o vlastním pořadu (a jeho obsahu) jako téma.

části (z pohledu diváka) byli snímání kamerami z pravé strany studia a naopak. V úvodu a v závěru (rozloučení) snímala všechny hlavní kamera v celku.

2.1.1.4 Výběr témat

Jak tvůrci pořadu avizovali, pořad se vždy vracel k nejdůležitějším událostem posledního týdne, které nastolovaly téma diskuse. Počet témat, o kterých se v jednotlivých relacích diskutovalo, se různil v zásadě podle počtu důležitých událostí, které se staly v předešlém týdnu a také podle důležitosti jednotlivých témat a jejich dopadu na občany a společnost. Zcela primárním faktorem výběru témat k diskusi bylo (za dobu vysílání pořadu) nejpodstatnější dění ve státě, jako například rozpad České a Slovenské federativní republiky, vznik České a Slovenské republiky apod.

Úplnou výjimkou nebyly ani pořady, kdy se diskutovalo o jednom tématu, například 16. prosince 1990 se hosté po celou dobu trvání pořadu věnovali diskusi o sociálních problémech a srovnání různých ekonomických aspektů na českém území, slovenském území a na území jiných evropských států.

Daleko větší množství relací (hlavně relací vysílaných brzy po vzniku pořadu) však propíralo abstraktnější témata a pojmy jako demokracie, svoboda.¹⁶ Často se samotní moderátoři v relaci zamýšleli nad posláním televizní politické debaty a přiměli tím hosty věnovat se diskusi z obecnější perspektivy, popřípadě sami převáděli diskutovanou problematiku, výsledky a možný dopad do normativní polohy.

2.1.1.5 Výběr hostů

Hosté byli vybíráni podle vybraných událostí, které se za poslední týden odehrály. Například v relacích 11. a 18. listopadu 1990 byli hosty osobnosti sametové revoluce, v roce 1992 v pořadu často rezonovalo téma možného rozdělení Československa, výběr hostů byl tomu přizpůsoben. Nejčastěji byli do pořadu zváni

¹⁶ Během diskuse se často hovořilo o tématech, která neměli moderátoři v diskusním scénáři. Jestliže se moderátorům zdálo přínosné nepřipravené téma v diskusi rozvézt, hosty nepřerušovali a diskusi pouze usměrňovali. Také proto byl počet témat v pořadu různý.

vrcholní představitelé státní moci, členové české i slovenské vlády, představitelé parlamentních institucí Česka i Slovenska, zastoupení měli však pravidelně i řadoví poslanci české, slovenské nebo federální úrovně. Někteří hosté byli do studia zváni a pozvání akceptovali pravidelně, v letech 1991 a 1992 (ve sledovaných relacích) byli častými hosty například ministr zahraničních věcí České a Slovenské federativní republiky Jiří Dienstbier, poslanec České národní rady a Poslanecké sněmovny Jan Kalvoda nebo místopředseda československé vlády Pavel Rychetský. Někteří političtí představitelé pravidelně odmítali (Vašek 2006: 20). Po rozpadu ČSFR v roce 1993 se v pořadu objevovali převážně čeští hosté, od roku 1994 byli pak slovenští hosté výjimkou. Zastoupení v pořadu samozřejmě měli i nepolitičtí diskutéři, a to v případech, že byla diskutována příkladně problematika týkající se kompetencí různých zástupců odborné veřejnosti, organizací občanské společnosti nebo příkladně příznivců či odpůrců konkrétních diskutovaných témat.

2.1.1.6 Moderátor Otakar Černý

Otakar Černý se narodil 10. září 1943 v Kladně. Vystudoval učitelství matematiky a fyziky na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Vyučování těchto předmětů se po absolvování vysoké školy věnoval 20 let. Před sametovou revolucí směl vykonávat pouze práci externího spolupracovníka Československé televize, konkrétně Redakce sportu. Důvodem byly kádrové posudky, Černý totiž v roce během své vojenské služby v roce 1968 podepsal rezoluci na podporu Alexandra Dubčeka a rezoluci proti vstupu vojsk Varšavské smlouvy na území ČSSR. Teprve v revolučním roce se stal interním členem Redakce zpravodajství a vedl domácí redakci. V průběhu své spolupráce s Československou a posléze Českou televizí odkomentoval kolem 500 živých přenosů, byl autorem zhruba 500 námětů a komentářů, 5 000 sportovních reportáží a spoluautorem přibližně 50 dokumentárních filmů. Za svůj osobní televizní rekord však považuje osm let nepřetržitého moderování diskusních pořadů *Co týden dal* a *Debata /2/*.

Jeho moderátorský styl byl velice přímý. Otázky pokládal jasně, bez jakýchkoliv přebytečných komentářů a sugestivních otázek. Téma diskuse společně se svými moderátorskými kolegy měnil nenásilně a zdánlivě nenuceně, koncept pořadu byl tomu uzpůsoben. Jestliže přišla řeč na vážná politická témata, uváděl je do pléna často odlehčeně, snažil se přimět hosty diskutovat o tématech z různých perspektiv. Jak bylo též řečeno výše, nesplňoval vždy dnešní ideál striktně nestranného moderátora, když v některých relacích vyjadřoval (on nebo někdo z jeho kolegů) sympatie s hosty nebo jejich postoji. To však nelze považovat za servilitu či nedostatek profesionality, jestliže koncepce pořadu to dovolovala. Snažil se o bezkonfliktní diskusi. Co se týče odborné způsobilosti, nebyl vždy stoprocentně připraven na pořad a často viditelně neznal diskutovanou problematiku do hloubky, příkladně některé informace (např. o hostech, parlamentních institucích) zásadní pro jednotlivé diskuse nereprodukoval vždy zcela správně a korektně. Také na jeho projevu bylo znát, že nebyl soustavně školen z hlediska hlasové průpravy a prezentace.

2.1.1.7 Moderátorka Zuzana Bubílková

Zuzana Bubílková je česká herečka, televizní novinářka, publicistka a moderátorka. Narodila se v roce 1952 ve Zlíně, během dětství se s rodiči odstěhovala na Slovensko. Svoji televizní kariéru započala ve Slovenské televizi. Jako slovenský zástupce moderátorské dvojice moderovala společně s Otou Černým pořad *Co týden dal*. Po rozdělení Československa začala žít v Praze, pracovat v České televizi a na komerčním rádiu Frekvence 1. O svém moderátorském působení v Československé, respektive v České televizi sepsala knihy *Co kamery neviděly* a *Co týden (ne)dal*.

2.1.2 Debata

Pod vedením Oty Černého začala Česká televize vysílat pořad *Debata* v roce 1994, konkrétně 2. ledna. (Pořad se však vysílat již dříve – už od počátku roku 1993, jeho moderátory byli Vít Dvořák a Naďa Petrová.) Tímto diskusním pořadem vždy

provázeli dva moderátoři. Jedním z nich byl Ota Černý¹⁷, vedle něj se pak během více než 200 relací vystřídal mnoho kolegů (ve sledovaných relacích jich bylo celkem 5).¹⁸

Konec pořadu *Debata* měl v roce 1998 spojitost s volbou nového generálního ředitele České televize. V tomto roce opustil po šesti letech ředitelské křeslo Ivo Mathé. Po „boji o televizi“, jak sám Ota Černý nazývá období na přelomu let 1997 a 1998, se konal konkurz na nového ředitele, který měl vystřídat Iva Mathého. V únoru 1998 zvolila Rada ČT novým ředitelem Jana Puchalského (Pittermann, Saturková, Šnábl 2002: 178). Ten oznámil konec pořadu hned na počátku svého funkčního období a tak se poslední *Debata* vysílala 5. dubna 1998. Celkem vzniklo 208 vydání, moderátorem všech byl Ota Černý (Černý 1998: 103).

2.1.2.1 Znělka pořadu Debata

Relace pořadu *Debata* začínala znělkou, která byla oproti své předchůdkyni o dost živější. Měla již digitálně zpracovanou podobu, na černém pozadí se postupně vynořují a směrem „k divákovi“ letí různá (také různě barevná) písmena, z nichž se na konci této asi patnáctisekundové znělky poskládá z šesti z nich modrý nápis „debata“.¹⁹ Hudební podkres znělky působí na diváka veseleji, je živější co do melodie a rytmu.²⁰ (V průběhu času se kratší verze [asi pětisekundová] objevovala v relacích pořadu jako audiovizuální předěl mezi reportážemi a diskusí). Relace byla ukončena slovy Oty Černého „díky, na viděnou“ a závěrečnými titulky s pozadím, které bylo pohledem do studia v reálném čase.

2.1.2.2 Struktura relace pořadu Debata

Po úvodním přivítání diváků (zpravidla ústy Oty Černého slovy „Dobré poledne, dámy a pánové, vítám vás u Debaty – diskusního pořadu prvního programu

¹⁷ Ota Černý byl kromě postu moderátora pověřen i vedením dramaturgie pořadu.

¹⁸ V některých relacích byl ve studiu přítomný pouze jeden moderátor, který seděl z pohledu hlavní kamery uprostřed, hosté pak byli od něj napravo i nalevo.

¹⁹ Během vývoje pořadu *Debata* se znělka prodloužila až na 25 sekund.

²⁰ Hodnocení konkrétních prvků hudební znělky vychází čistě ze subjektivního pocitu autora této práce.

vaší, tedy České televize“ [nebo jejich parafrází]) představil moderátor hosty, následně druhý moderátor uvedl krátkou reportáž, která byla úvodem do problematiky, o které se mělo v pořadu diskutovat. Po této reportáži pobídl moderátor hosty, aby se ujali slova. Počet hostů byl zpravidla roven pěti nebo šesti. Do 5. dubna 1998, kdy se vysílal poslední díl pořadu, se v křeslech pro hosty vystříдалo celkem 834 hostů (Vašek 2006: 9).

Ti pak po zbytek relace diskutovali v rámci daného tématu. Zpravidla se nejednalo o dialog mezi hostem a moderátorem, ale mezi diskutujícími hosty. Moderátoři vstupovali do diskuse pouze výjimečně. Stejně jako u pořadu *Co týden dal* působila moderátorská dvojice vlídně, ale i na vedení pořadu byla znát odlišná koncepce, kdy moderátor už neplnil pouze funkci hostitele, který téměř nevstupuje do diskuse. V případě tohoto pořadu už moderátoři jasně zastávali pozici tazatele – zástupce občanů – který pokládá hostům ve studiu přímé dotazy a vyžaduje přímé jasné odpovědi. Také vyjadřování sympatií směrem k některému z hostů se v *Debatě* již nevyskytovalo, moderátoři se snažili více dodržovat aspekty novinářské profesionality. Nutno však podotknout, že stejně jako tomu bylo v případě relací *Co týden dal*, i v tomto formátu se snažil Ota Černý v případě ostřejší debaty plnit roli jakéhosi smírčího soudce, jako například v *Debatě* ze 7. srpna 1994, kdy pronesl po ostrém dialogu tehdejšího předsedy České strany sociálně demokratické Miloše Zemana a tehdejšího ministra zahraničních věcí České republiky Josefa Zieleniece tato slova: „Já jenom chci říct, že bude spousta dotazů na to, jak se dál vyvíjel souboj pana Zeman a pana Zieleniece. Já vás musím upozornit, že žádný souboj nebude. Oba dva jsou kamarádi, dlouhá léta spolu pracovali a to, co se tady odehrálo, je politická kultura, která byla, podle mě, velmi zajímavá.“ Také stále držel linii příjemného a lidově vyhlížejícího průvodce pořadem. To mohou nejlépe demonstrovat následující slova z nedělní *Debaty* 21. ledna 1996, kterými se loučil s hosty a diváky: „Ukázala se stará pravda, že když ve studiu je pět moudrých řečníků, potom má moderátor smůlu. My jsme si dneska s Bohoušem (*myslen spolumoderátor Bohumil Klepetko*) moc nevrzli, ale to je dobře, je to především váš pořad, čili díky, na viděnou.“ Pořad *Debaty* tedy pokračoval v tradici nastolené svým předchůdcem a držel linii vkusné neformálnosti. Příkladný je 29. prosinec 1996, kdy se moderátoři s hosty pořadu

a diváky rozloučili se sklenkou šampaňského v ruce a přáním všeho nejlepšího do nového roku.

Na rozdíl od pořadu *Co týden dal* držela *Debata* striktně 60 vysílacích minut s občasnými odchylkami v řádu několika desítek vteřin. Ukončení relace vždy bylo velice krátké, zpravidla jí končil Ota Černý slovy: „Debata končí, díky, na viděnou.“

2.1.2.3 Podoba studia

Studio *Debaty* se zcela jistě inspirovalo pořadem *Co týden dal*. Plochu, na které se odehrávala diskuse, z hlediska optického vymezoval opět kruhový koberec, ten byl v případě *Debaty* vysoký, vpichovaný, volně položený a působil velice moderně a domácky. Z pohledu hlavní kamery (zabírající uprostřed moderátora a kolem něj všechny hosty) se ve středu koberce nacházela pokojová květina. Hosté také seděli do půlkruhu, hosté sedící napravo od moderátora byli v detailu zabíráni kamerami z levé strany a naopak.

Čím se však tento pořad odlišoval od předchozího z hlediska vizuálního, byly stolky a křesla pro hosty. Stolky byly nízké, tmavé, křesla světlá, smetanové barvy a působila formálněji. Za hosty naproti hlavní kameře byl po celé šířce natažen kancelářský závěs. Celé studio pak vyhlíželo více formálně, což také korespondovalo s odlišnou koncepcí pořadu.

Z hlediska modernizace studia je nutno také podotknout, že kamera nebyla v tomto pořadu vždy statická. Na rozdíl od pořadu *Co týden dal* nabízely kamery *Debaty* možnost záběru při vlastním pohybu. Největší možnost pohybu měly kamery, které byly umístěny na stranách a zabíraly hosty a moderátory z levé nebo pravé strany. Například při dlouhém monologu nepoužil kameraman funkci zoom ani švenk, ale projížděl s kamerou podél hostů a tím poskytl divákovi zajímavější pohled na studio.²¹ Ovšem i častější použití funkce zoom mělo za následek zpestření diskuse z hlediska obrazového.

²¹ Funkce zoom umožňuje přiblížení obrazu, neboli zaostření na bližší či vzdálenější předměty. Švenk je pohyb kamery přenášející pohled z jednoho bodu na druhý.

Výjimečně byla *Debata* vysílána z jiného studia. Bylo tomu například 21. ledna 1996, kdy se diskuse přenášela z brněnského studia České televize. V tomto konkrétním případě byla důvodem přítomnost volebních lídrů jednotlivých parlamentních stran z Jihomoravského kraje před volbami do Poslanecké sněmovny PČR. 20. července 1997 se *Debata* pro změnu vysílala z Olomouce, Morava se v té době vypořádávala s následky velkých povodní. Improvizované studio v Brně, Olomouci nebo jiných městech bylo vždy vizuálně velice jednoduše řešeno, a to jednobarevným černým pozadím (závěsem), dvěma nebo třemi kulatými stolky a kancelářskými židlemi pro moderátora i hosty.

2.1.2.4 Výběr témat

Témata jednotlivých diskusí pořadu *Debata* byla určována, stejně jako u předešlého pořadu, událostmi uplynulého týdne. Tento výběr podle získaných empirií nejvíce ovlivňovaly události jako volby do Poslanecké sněmovny 1996, krize vládní koalice v roce 1997 nebo významná výročí.

2.1.2.5 Výběr hostů

Stejně jako tomu bylo v případě předchozího formátu, i v tomto záležel výběr hostů na aktuálních událostech, neboli zásadním politickém, ekonomickém a společenském dění posledních sedmi dní. Hosté měli ve studiu rovnocennou pozici, byly však relace, během kterých byl ve studiu jeden hlavní host a zhruba sedm odborníků, kteří se hlavního hosta dotazovali. Například 2. ledna roku 1994 byl hlavním hostem tehdejší ministr financí České republiky Václav Klaus, spolu s ním ve studiu sedělo sedm novinářů, kteří mu v průběhu pořadu pokládali otázky týkající se ekonomické problematiky, konkrétně krachu malých bank a kupónové privatizace. Celý pořad v tomto případě připomínal malou televizní interpelaci na člena vlády.

Daleko častější formou diskuse byla rovnocenná diskuse sedmi či osmi diskutérů.²² Ta se konala například i 17. září 1995, kdy byli do studia pozváni vrcholní

²² Počet hostů však nebyl stálou konstantou, například při *Debatě* 17. září 1995 byli ve studiu přítomni pouze čtyři hosté. Tento počet hostů nebyl v *Debatě* ojedinělý.

představitelé vládní koalice, kteří diskutovali o problematice zřízení Senátu a o programovém prohlášení vlády ve věci církevních restitucí. V této debatě byli všichni diskutéri na stejné úrovni a dostalo se jim stejného prostoru v rámci diskuse. Stejně jako u předchozího formátu nedělní politické diskuse, i do tohoto pořadu chodili někteří hosté častěji než ostatní. Jejich přítomnost ve studiu samozřejmě ovlivňovalo více faktorů, jako například účast hosta při reflektovaných událostech, důležitost jeho osoby při ovlivňování těchto událostí nebo ochota daných osob do studia přijít. Přirozeně byli vždy častěji zváni vrcholní představitelé stran, parlamentních institucí, vrcholných orgánů státní správy apod., než například řadoví poslanci. Ve sledovaném období (určeném výběrovým souborem) byl nejčastějším hostem pořadu *Debata* předseda Občanské demokratické aliance Jan Kalvoda, který byl do roku 1997 místopředsedou vlády a od roku 1996 do roku 1997 ministrem spravedlnosti. Ten byl též jedním z nejčastějších hostů i ve sledovaných relacích předchozího vysílaného formátu.

2.1.3 V pravé poledne

Konec pořadu *Debata* a zahájení nového formátu si přála kromě nového ředitele i Rada ČT. Protože ale po posledním odvysílaném díle ještě nebyla hotová koncepce pořadu nového, byla mezi posledním dílem *Debaty* a prvním dílem *V pravé poledne* několikátýdenní odmlka (Vašek 2006: 13). První relace nového pořadu byla odvysílána 19. dubna 1998.

V konkurzu na moderátora nového diskusního formátu uspěl redaktor ekonomické redakce zpravodajství ČT Miroslav Dittrich, který se mimo jiné jako jeden z mnoha objevoval po boku Oty Černého v pořadu *Debata*. Nový pořad přinesl s sebou změnu ve všech hlavních profesích, které relaci tvoří, včetně pozice dramaturga a moderátora. I zpravodajství ČT mělo nového ředitele, stal se jím Ivan Kytka. *V pravé poledne* se, stejně jako jeho předchůdci, vysílal v neděli (a jak už název napovídá) přesně v poledne.

Dramaturgie pořadu byla od předchozích formátů též odlišná. Zejména role moderátora při samotné diskusi o konkrétních tématech. Průvodce pořadem a zároveň dramaturg Miroslav Dittrich byl již od počáteční relace viditelně aktivnější diskutér a facilitátor, než tomu bylo v případech dřívějších moderátorů nedělní diskuse. První relace pořadu byla odvysílána v neděli 19. dubna 1998, pořad opustil první program ČT 30. července 2000.

2.1.3.1 Znělka pořadu *V pravé poledne*

Počáteční znělka pořadu *V pravé poledne* byla o poznání modernější, digitálně propracovanější. V porovnání s pořadem *Debata* se jednalo v tomto ohledu o veliký skok, rozdíl byl diametrální. Zatímco ve znělce předchozího formátu se vyskytoval pouze jeden vizuální prvek (desítky barevných písmenek na černém pozadí, která putují směrem k divákovi, až nakonec šest z nich vytvoří modrý nápis „debata“), ve znělce nového pořadu lze nalézt několik vzájemně se prolínajících a vzápětí nahrazujících se vizuálních prvků, samozřejmě tvořených digitálně.

Celá znělka je laděná do odstínu temně modré barvy. Na počátku se objevuje motiv zeměkoule. Ta se roztočí a vzápětí odletí směrem k nebi, po záblesku ji nahradí rotující ciferník hodin (blížící se časem k pravému poledni), které přejdou v motiv setkání dvou rukou (odkazujících patrně na obraz *Stvoření Adama* malíře Michelangela Buonarrotiho), v zápětí divák spatří čtyři lidské hlavy, nacházející se v kruhu (vždy dvě proti sobě) a připomínající čtyři diskutéry, mezi nimi se rozvinou směrem ze středu ven dvě zvětšující se kruhové vlny, symbolizující probíhající debatu. Dále se vrací hodinový ciferník, který je umístěn v oku lidského obličeje. Na závěr se tato hlava setká tváří v tvář s další (z pohledu diváka jedna nalevo a druhá napravo), mezi jejich očima se vytvoří paprsek světla, z něhož zábleskem vzejde nápis „V pravé poledne“. Poté znělka vizuálně hladkým přechodem přejde do studia, kde hlavní kamera míří na hodiny ukazující pravé poledne a poté během tří až čtyř vteřin oddálí obraz na celé studio, kde pod těmito hodinami (zobrazenými na reálných kulisách) sedí uprostřed moderátor, vedle něho z obou stran hosté.

Co se týče zvukové stránky znělky, nebyla příliš odlišná od znělky pořadu *Debata*. Největší rozdíl lze zaslechnout v momentě, kdy se na závěr objeví záblesk světla mezi očima dvou diskutérů. V tom momentě je znělka laděna do jakéhosi westernového motivu preludující harmoniky, který divák slýchává těsně před soubojem dvou pistolníků ve westernovém filmu.²³ Není pochyb, že se tvůrci snažili navodit pomocí vizuálních i auditivních znaků atmosféru jakéhosi souboje, v tomto případě souboje argumentů diskutérů ve studiu. V tom momentě znělka vrcholí, pak už s melodicky klesajícími a ztišujícími se tóny španělské kytary přechází do studia a končí. Celá znělka trvala asi 16 sekund.

2.1.3.2 Struktura relace pořadu *V pravé poledne*

Struktura jednotlivých relací pořadu byla zpravidla řízena jedním nebo dvěma diskusními tématy. Průvodce pořadem Miroslav Dittrich hned v úvodním setkání 19. dubna 1998 seznámil diváky s koncepcí pořadu těmito slovy: „Vždycky s našimi hosty otevřeme dvě témata, která se úzce dotýkají každého, nebo skoro každého z nás. Dnes nám přišlo nejzajímavější mluvit o vstupu České republiky do Severoatlantické aliance a také o tom, jak jsou na tom lidé, kteří jsou závislí na důchodech.“

Stejně jako u pořadu *Debata*, i zde přišla po úvodním přivítání hostů krátká úvodní reportáž, která měla za úkol ustavit rámec tématu diskuse. Po tomto příspěvku hosté a moderátor měli zhruba 20 minut na samotnou diskusi, po které (v případě, že byla připravena dvě témata) následovala druhá část, která se shodovala s první, a to strukturou i délkou. Velice podstatnou roli hrála změna stopáže pořadu. Délka relace byla totiž oproti *Debatě* výrazně kratší, celá trvala jen 45 minut.²⁴

2.1.3.3 Změny na postu moderátora

Od léta 1998 byl moderátorem pořadu Roman Prorok, který působil mimo jiné od roku 1993 jako redaktor, dramaturg a moderátor v redakci zpravodajství a v letech

²³ Samotný název *V pravé poledne* je odkazem na stejnojmenné americké westernové drama z roku 1952.

²⁴ Stopáž pořadu *Debata* byla o 15 minut delší, trvala celou hodinu.

1996 – 1998 měl na starost volební vysílání České televize.²⁵ Moderátorem pořadu byl téměř dva roky. Formát pořadu zůstal i po jeho výměně stejný. Struktura pořad i počet hostů zůstaly nezměněny. Jedinou výraznější změnou, která navíc nebyla stálá, byla délka relace. V září 1998 se stopáž prodloužila na 55 minut, v dubnu 1999 už byla hodinová.

Během doby, po kterou provázel pořadem Roman Prorok, došlo v pořadu k výrazné změně, a to ve vizuální podobě studia. S jeho příchodem však přišly další drobnější změny v koncepci relace. Největší změnou z hlediska formální stránky pořadu byly předtočené telefonáty, které se poprvé začaly v rámci hlavního diskusního pořadu ČT používat. Z hlediska obsahové stránky pořadu byla změna v trvalém ustavení pouze jednoho tématu v relaci (které se ve všech případech dělilo na dílčí podtémata diskuse).

Roman Prorok měl být původně v červnu 2000 vystřídán na postu moderátora redaktorem zpravodajské relace „21“ Jaroslavem Dědičem. Nakonec byl však nahrazen Antonínem Zelenkou, kterého na tuto pozici dosadil šéf zpravodajství Jiří Hodač. Pořad měl však předem ohlášenou derniéru stanovenou na 30. července 2000.

Střídání na místě moderátora pořadu bezprostředně předcházela kritika ze strany šéfů ČSSD a ODS Miloše Zemana a Václava Klause. Vedení televize politické pozadí změny odmítlo a zdůvodnilo ji snahou o zkvalitnění pořadu, argumentovalo déletrvající neuspokojivou kvalitou a dlouhodobě nedostatečným výkonem moderátora neodpovídajícím nárokům. Sledovanost tohoto nedělního diskusního pořadu klesla. V souvislosti s okolnostmi Prorokova vystřídání opustil v červnu svoje místo i šéfredaktor zpravodajství ČT Zdeněk Šámal. Za něj se v průběhu sporu s vedením ČT postavilo několik desítek lidí ze zpravodajství.

V červnu 2000 se tedy moderátorem pořadu stal Antonín Zelenka. Protože už ale vedení ČT stanovilo konec pořadu na 30. července, odmoderoval pouze osm relací pořadu. Formát pořadu zůstal prakticky nezměněn, až na jeden výrazný bod. Na rozdíl

²⁵ Roman Prorok měl Miroslava Dittricha nahradit v pořadu původně jen na tři týdny, po čas Dittrichovy dovolené. Ředitel ČT Jakub Puchalský však rozhodl o tom, že Prorok na místě moderátora zůstane s trvalou platností (Pittermann, Saturková, Šnábl 2002: 187).

od relací moderovaných Miroslavem Dittrichem a Romanem Prorokem se ve studiu vystřídalo šest až osm hostů. Pořad byl rozdělen na dvě poloviny, v mezičase mezi nimi se proměnilo téma i hosté diskuse. První i druhé téma bylo zpravidla nastoleno krátkou úvodní reportáží.

Česká televize oznámila, že ke konci července ruší pořad *V pravé poledne* a v září ho nahradí novým diskusním formátem, v novém vysílacím čase. Moderátorem tohoto pořadu měl být znovu Antonín Zelenka. Na konci července bylo oznámeno, že na pozici moderátora proběhne konkurz. Kromě Zelenky se tohoto výběrového řízení účastnili i Daniela Drtinová a Milan Šíma. Na počátku srpna 2000 ČT oznámila, že tváří nové diskusní relace se stane bývalý moderátor pořadů *Duel* a *Aréna* (vysílaných na ČT v devadesátých letech) Milan Šíma (Hospodářské noviny 11. 8. 2000).

2.1.3.4 Podoba studia

Podoba studia pořadu *V pravé poledne* vizuálně velmi dobře ladila s úvodní znělkou. Kulisy studia byly zpočátku reálné. Při pohledu z hlavní kamery, která zabírá celý prostor studia, je uprostřed umístěna vertikálně šedá čtvercová kulisa, na níž je zobrazený ciferník hodin, ukazujících pravé poledne. K ciferníku míří zleva a zprava dvě ruce (ty po několika prvních relacích pořadu zmizely). Před touto kulisou uprostřed sedí moderátor. Nalevo i napravo od něj seděli dva hosté, všichni seděli u stolu se světlou dřevěnou deskou ve tvaru bumerangu, u jehož lokte sedí právě moderátor.²⁶ Lze předpokládat, že i bumerang skrýval jakési znakové zobrazení charakteru diskusního pořadu. Stůl měl ocelové nohy na kolečkách, samotní hosté byli usazeni v kancelářských židlích (také kolečkových). Hosté byli umístěni na krajích mezi pomyslnými rameny bumerangu. Před každým z nich stála sklenice vody a papíry, na které si hosté psali během diskuse poznámky. Celá podoba studia působila více formálně, než tomu bylo u předchozího formátu pořadu *Debata*.

²⁶ Loket je ta část bumerangu, která je umístěna uprostřed mezi hranami ramene, je jeho „vrcholem“.

V pravé poledne se molo pyšnit lépe propracovanými titulky, při pohledu na jednotlivé hosty mohl divák vidět jméno daného hosta a jeho politickou (nebo jinou) funkci.

V pořadu se pod moderátorským vedením Miroslava Dittricha poprvé objevily telefonní vzkazy. Ty nebyly namlouvány a přenášeny živě, byly předtáčeny a do studia se vysílaly až reálném čase relace pořadu.

V roce 1999, kdy už byl moderátorem pořadu Roman Prorok, došlo i ke změně podoby studia. Moderátor seděl (z pohledu hlavní kamery) uprostřed u vzdálenější krátké hrany obdélníkového stolu. U delších hran tohoto stolu se světlou dřevěnou deskou sedělo po dvou hostech, kteří byli usazeni na černých kancelářských židličkách. Na zadní stěně byly umístěny dvě televizní obrazovky, na kterých mohl divák vidět buď logo pořadu, nebo tváře jednotlivých diskutérů. Studio bylo prostorově úspornější, ale za to působilo moderněji než první verze studia pořadu *V pravé poledne*.

2.1.3.5 Výběr témat

Koncepce pořadu se s koncepcemi předchozích zmíněných pořadů shodovala v tom, že problematika probíraná ve studiu musí být reflexí posledních důležitých událostí. Oproti pořadům *Co týden dal* a *Debata* se však vymezoval jednoznačnou snahou nastolovat nová témata.

2.1.3.6 Výběr hostů

Dalším rozdílem mezi pořadem *V pravé poledne* a předchozími byl ten, že do studia přicházeli jak politici, tak hosté nepolitictí, neboli zástupci různých segmentů společnosti. Zpravidla byli ve studiu přítomni (jestliže přišli čtyři hosté) dva politici a dva jiní odborní hosté, kteří měli v rámci svých kompetencí s daným konkrétním tématem co do činění. Například 16. července 2000, kdy se nesla celou veřejností horlivá diskuse týkající se jaderné elektrárny Temelín, byli hosty i nepolitictí odpůrci

a příznivci konceptu jaderné energetiky. Mezi příznivci tak vystoupil např. režisér, scénárista a herec Ladislav Smoljak, mezi odpůrci herec a člen české pobočky celosvětové mezinárodní organizace Greepeace Petr Vacek.

2.1.3.7 Moderátor Miroslav Dittrich

Miroslav Dittrich se narodil 4. července 1955 v Praze. Vystudoval Vysokou školu ekonomickou v Praze. V letech 1983 až 1993 pracoval v Československém (Českém) rozhlasu, například ve zpravodajské směně nebo redakci ekonomického zpravodajství. V roce 1995 odešel z Českého rozhlasu a stal se šéfredaktorem a později ředitelem programu soukromé rozhlasové stanice Rádio Alfa. Později přešel na TV Nova, kde zastával pozici reportéra a moderátora zpravodajství. V roce 1996 začal pracovat v Lidových novinách jako vedoucí ekonomické redakce a od téhož roku až do roku 1999 pracoval v České televizi, konkrétně jako vedoucí ekonomické redakce, redaktor zpravodajství, moderátor ekonomických pořadů. Spolu s Otou Černým několikrát moderoval diskusní pořad *Debata*, v roce 1998 vyhrál výběrové řízení na pozici moderátora pořadu *V pravé poledne*. V roce 1999 se vrátil do Českého rozhlasu, nejdříve na místo šéfredaktora stanice Český rozhlas 2, poté se stal ředitelem programu /3/.

Dramaturgie pořadu, jejímž finálním článkem byl sám moderátor Miroslav Dittrich, byla založena na částečném vymezení se vůči předchozímu formátu *Debaty* a také paralelně vysílanému pořadu TV Nova *7 čili sedm dní*. Moderátor mnohem častěji vstupoval do diskuse, velice pečlivě držel linii tématu a oproti pořadu *Debata*, který se svojí formou snažil přibližovat modelu „klidné diskuse na šálkem kávy“, byl strůjcem nastolování konfliktu a konfrontace. Hned v úvodí relaci 19. dubna 1998, kdy byl jedním z hostů předseda Občanské demokratické strany Václav Klaus, několikrát tohoto hosta přerušil, a to ve chvílích kdy měl pocit, že Klaus neodpovídá na položenou otázku nebo argumentuje nepodloženě.

Miroslav Dittrich pravidelně končil nedělní debatu slovy: „Příští týden zase na shledanou, v pravé poledne.“

2.1.3.8 Moderátor Roman Prorok

Roman Prorok absolvoval obor filmová a televizní žurnalistika na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Jako novinář pracoval mimo jiné v krajské redakci ČTK v Ústí nad Labem, od roku 1991 pak v centrále ČTK v Praze jako politický zpravodaj. Poté v letech 1993 až 2000 pracoval v České televizi na pozicích redaktor, dramaturg a moderátor v redakci zpravodajství. Od roku 1996 do 1998 byl dramaturgem a moderátorem volebního vysílání ČT. V roce 1998 začal moderovat diskusní pořad *V pravé poledne*, ze kterého byl odvolán v červnu 2000.

Jeho moderátorský styl byl podobný stylu jeho předchůdce Miroslava Dittricha, který byl v kontextu „hlavní linie“ diskusních pořadů do té doby nevídaný. Velice často konfrontoval hosty a striktně držel linii tématu.

2.1.3.3 Moderátor Antonín Zelenka

Antonín Zelenka se narodil 16. srpna 1956 v Českých Budějovicích. Na pedagogické fakultě České Budějovice absolvoval v roce 1979 obor učitelství, aprobaci čeština a dějepis. V roce 1985 dovršil svoje vzdělání postgraduálním studiem na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně. Od roku 1980 do roku 1991 působil jako učitel na základní škole. První zkušenost s médií nabral při svém působení na rádiu Kobra, kde v letech 1991 – 1993 zastával pozici redaktora publicistiky a zpravodajství. Před svým vstupem do České televize měl Antonín Zelenka několikaletou zkušenost v Českém rozhlase, konkrétně na stanici Český rozhlas 1 Radiožurnál, na které po několik let provázel publicistickým pořadem *Radioforum* (Český rozhlas). Do křesla moderátora pořadu *V pravé poledne* ho dosadil nový ředitel České televize Jiří Hodač. Zelenka byl do té doby aktivním politikem, členem Občanské demokratické strany, kterou opustil na počátku června 2000, tedy krátce předtím, než přijal Hodačovu nabídku.

Antonín Zelenka se taktéž viditelně snažil držet linii, kterou nastavili jeho dva kolegové. Ve vybraných analyzovaných relacích byl však jeho styl mírnější, než styl

jeho kolegů. Od diskutujících vždy nezískal kýžené odpovědi. Jeho moderátorský styl byl zjevně ovlivněn působením v rozhlase, což je patrné z mimiky a také z faktu, že velmi často oslovoval hosty jménem a při diskusi užíval slovní obraty rozhlasově popisné. Konfliktu v jím moderovaných pořadech však ubylo. A to také z toho důvodu, že byla relace rozdělena na dvě části, z nichž v jedné se diskutovalo s hosty nikoliv o současných politických událostech, ale o nadčasových tématech.

2.1.4 *Naostro*

Pořad *V pravé poledne* vystřídal po pěti týdnech odmlky pořad s názvem *Naostro*. První relaci Česká televize odvysílala 5. září 2000. *Naostro* se vysílalo dva roky, po které zůstala stejná osoba moderátora – Milana Šímy. Novou podobu diskusního pořadu dostalo na starost nové vedení redakce publicistiky (Vašek 2006: 31).

2.1.4.1 Znělka pořadu *Naostro*

Pořad *Naostro* začínal asi patnáctisekundovou znělkou, která byla co do vizuálního ztvárnění mnohem jednodušší, než znělka předchozího formátu. Celá byla barevně laděná do tmavě fialové. Opakuje se v ní de facto pouze jeden výrazný motiv. Je jím motiv žiletky, která po dobu trvání znělky několikrát rozřízne tmavě fialové pozadí, až na závěr odhalí na zadní ploše písmena „na“ a na přední neodříznuté „ostro“, čímž se objeví název a logo pořadu. Tento motiv může vyjadřovat zaprvé (jak už samotné slovo názvu napovídá) ostrost diskuse, zadruhé odhalení (žiletka je v tomto smyslu symbolem „ostrosti“ otázek a argumentů moderátora) možných skrytých faktů nebo informací, které politik (nebo jiný host ve studiu) před diváky a před moderátorem může tajit.

2.1.4.2 Struktura relace pořadu *Naostro*

Podle tvůrců pořadu nebylo primárním cílem pořadu nastolovat nová témata. Hlavní ambicí pořadu bylo, stejně jako u pořadů přecházejících, reflektovat

a diskutovat hlavní událost týdne. S tím souvisí fakt, že host pořadu byl (ve studiu fyzicky) jen jeden a vybrán byl podle tématu diskuse. Jednalo se tedy o osobnost, která měla s hlavní událostí týdne co do činění.

Ostatní hosté pořadu komunikovali s moderátorem a hostem přes obrazovku umístěnou ve studiu mezi moderátorem a hostem. Jednalo se tak o první používání systému telemostu ve vysílání hlavní diskusní relace na ČT. Téma diskuse již nadále nebylo nastolováno úvodní reportáží, divákům téma a důvod jeho výběru osvětlil vždy sám moderátor ve studiu. Na rozdíl od předchozích pořadů byl vysílací čas pořadu *Naostro* přesunut na nedělní večer (s tím také korespondovalo celkově minimalističtější pojetí pořadu). Tento přesun relace byl zapříčiněn nízkou sledovaností. V neděli v poledne totiž diváci často dávali přednost komerční TV Nova, kde se v neděli v poledne vysílal pořad *Sedmička*. Stopáž se ustálila na 40 minutách.

Hosté, kteří promlouvali do studia prostřednictvím telemostu, byli zpravidla hostovi političtí oponenti nebo odborníci na dané téma. Oproti předchozím pořadům (jestliže nebudeme chápat slovenské spoluobčany, vystupující v pořadu *Co týden dal*, jako zahraniční hosty) byl zde relativně vysoký počet zahraničních hostů, z celkového počtu 70 bylo 13 zahraničních.

V prvním vydání pořadu *Naostro* byl hostem Milana Šímy tehdejší premiér Miloš Zeman. Tato relace měla stopáž dlouhou 47 minut. Počínaje druhým dílem už byla jen pětatřicetiminutová.

Krátce po svém zvolení ředitelem zpravodajství ČT Zbyněk Honys oznámil, že chce na pořad *Naostro* vypsát výběrové řízení (Lidové noviny 27. 5. 2002: 31). Nový šéfredaktor publicistiky Milan Bouška měl krátce po nástupu do funkce k pořadu výhrady. Jedna z výtek směřovala přímo na moderátora Milana Šímu, jehož příprava nebyla podle Boušky dostatečně kvalitní (MF Dnes 6. 4. 2002). Poslední relaci pořadu *Naostro* odvysílala ČT 1. září 2002.

2.1.4.3 Podoba studia

Celková audiovizuální koncepce pořadu byla skromnější, než tomu bylo u předchozích pořadů hlavní linie diskusních seriálů na České televizi. Podoba studia velmi dobře korespondovala se znělkou. Bylo také barevně laděno do tmavě fialové barvy a prostorově mnohem úspornější než jiná.²⁷ Byl zde pouze malý stolek čtvercové podstavy s oblými rohy a hranou zhruba jeden metr dlouhou. Na pravé straně stolku (z pohledu hlavní kamery) seděl moderátor, nalevo potom host. Mezi nimi byla vzadu na stěně umístěna obrazovka. Na té bylo v případě, že jejím prostřednictvím do studia nepromlouvali další hosté, umístěno logo pořadu. Pohled kamer z levé i pravé strany (mířících detailem přímo do tváře moderátora, respektive hosta) dotvářel atmosféru ostrého dialogu.

2.1.4.4 Výběr témat

Jak už bylo řečeno výše, primárním cílem pořadu nebylo nastolování nových témat, hlavní byla diskuse s hostem na téma týkající událostí uplynulého týdne. Nebylo ale vždy pravidlem, že se Milan Šíma držel při otevírání jednotlivých témat striktně politických kompetencí hosta. V konkrétním případě diskuse z 26. září 2000 byl ve studiu tehdejší ministr vnitra a čerstvě promováný magistr práv Stanislav Gross. Moderátor Milan Šíma se na začátku pořadu hosta nečekaně tázal nikoliv na otázky související s problematikou vedení ministerstva vnitra, ale na otázky týkající se jeho diplomové práce. „Já jsem si vaši práci přečetl a musím říct, že mě velmi překvapila její nízká úroveň,“ řekl mimo jiné Šíma. Gross pak musel čelit nepříjemným otázkám, které směřovali nikoliv na vládu a správné plnění ministerských a poslaneckých povinností, ale na jeho osobu. K takovému stylu vedení diskuse jistě vybízela i celková koncepce pořadu, která z diskuse nad politickými tématy tvořila jakési osobní interview. To byla největší koncepční změna oproti předchozím formátům.

²⁷ Tmavě fialová též korespondovala s časem vysílání pořadu. Ten byl totiž vysílán (v neděli) večer.

14. července 2002 byl hostem *Naostra* poslanec a místopředseda ODS Ivan Langer. Ten musel čelit otázkám, které směřovaly na politikův pocit osobní zodpovědnosti po prohraných sněmovních volbách, při kterých Langer ve svém volebním obvodu u voličů propadl. Šíma do diskuse vnesl i (zdánlivě irelevantní – z hlediska plnění poslaneckých povinností) informace týkající se žebříčku oblíbenosti politiků občany, ve kterém se Langer umístil na jedné ze spodních příček.

Témata se také vždy netýkala pouze české politiky a hosté též nebyli vždy politici. 4. března 2002 byl například hostem velvyslanec Izraele v ČR a s moderátorem hovořil o tehdy velice aktuálním izraelsko-palestinském konfliktu. Tento příklad znovu demonstruje, že na výběr témat i hostů měly z velké části vliv poslední události.

2.1.4.5 Výběr hostů

Ve sledovaných relacích byli hosty pořadu především politici, konkrétně představitelé parlamentních institucí. V pořadu se objevili jak čelní představitelé parlamentních stran a sněmovních a senátních orgánů, tak řadoví poslanci nebo senátoři. Jestliže se téma diskuse netýkalo přímo problematiky interních záležitostí zákonodárných, výkonných a justičních orgánů, nebyli hosty nutně politici.

2.1.4.1 Moderátor Milan Šíma

Milan Šíma se narodil v roce 1962. Vystudoval Vysokou školu ekonomickou v Praze, poté v druhé polovině osmdesátých let pracoval jako produkční v Československé televizi. Po roce 1989 se stal redaktorem zpravodajství ČT. V roce 2000 vyhrál výběrové řízení na moderátora diskusního pořadu *Naostro*, toho se kromě něj účastnili i Daniela Drtinová a Antonín Zelenka. Kromě pořadu *Naostro* spolupracoval na *Událostech*, *komentářích* a pořadech *Nadoraz*, *Bez obalu* a dalších.

Dá se říci, že název pořadu *Naostro* koresponduje s jeho formou. Diskuse moderátora Milana Šímy s hosty byla vždy velice konfrontační. Jednak z důvodu, že nebyl ve studiu přítomen žádný host s rozdílným názorem, moderátor tedy suploval

onu roli. Dalším důvodem jistě bude samotná koncepce diskuse ve stylu jeden na jednoho, která přímo vybízí k vyrovnanému dialogu. Přestože interview ve stylu jeden na jednoho (příčemž prostřednictvím televizní obrazovky promlouvali do studia i hostovi političtí oponenti) vybízelo k vyostřené debatě a přímému konfliktu mezi hostem a moderátorem, Milan Šíma nebyl nikdy agresivní a kromě velmi přímých otázek působil vlídně a vždy profesionálně. Na diskusi byl vždy skvěle připraven, hlasový i prezentační projev byl na profesionální úrovni

2.1.5 Špona

Z obrazovky v září 2002 zmizely hned dva klíčové publicistické pořady, na prvním kanále ČT nedělní *Naostro* nahradila *Špona* Jakuba Železného a na ČT2 se přestal vysílat pořad každodenního komentovaného zpravodajství s názvem „21“. Druhý zmíněný pořad nahradila relace staronových *Událostí, komentářů*.²⁸ Z programu ČT kromě pořadu „21“ zmizely tehdejší „druhé hlavní večerní zprávy“ – pořad *Události plus*, které se do té doby vysílaly na prvním programu. Právě oba zmíněné pořady nahradil jediný – pořad *Události, komentáře*. Tyto změny ve zpravodajství přišly s rozhodnutím ředitele ČT Jiřího Balvína (iDNES.cz 20. 7. 2002).

Narozdíl od předchozích pořadů takzvané „hlavní linie“ politické diskuse se *Špona* vysílala v sobotu v poledne (asi měsíc po první relaci se začátek vysílacího času posunul na 12:30). Stopáž pořadu zůstala stejná jako u jeho předchůdce, tedy zhruba 40 minut. Na moderátorském postu vystřídal po dvou letech účinkování Milana Šímy moderátor Jakub Železný.

Špona se poprvé vysílala v sobotu 7. září 2002. Na pozici ředitele zpravodajství byl tehdy Zbyněk Honys, šéfredaktorem redakce publicistiky byl Milan Bouška.

Po opětovném příchodu Zdeňka Šámala na post ředitele zpravodajství ČT bylo rozhodnuto o tom, že pořad *Špona* bude nahrazen jiným formátem. Šámál chtěl pro nový pořad komplexní změnu, a to včetně názvu a vysílacího času. Nakonec došlo

²⁸ Pořad s názvem *Události, komentáře* se na České televizi vysílal už počátkem devadesátých let.

i ke změně moderátora. Tím se stal na počátku roku 2004 Václav Moravec. Poslední relace pořadu *Špona* byla odvysílána 20. prosince 2003.

2.1.5.1 Znělka pořadu *Špona*

Pořad *Špona* začínal úvodní znělkou. Znělka pořadu *Špona* byla vizuálně laděna podle názvu pořadu. *Špona* je kovová tříška, neboli kovový odštěpek, který vzniká při obrábění kovů. To má pravděpodobně v přeneseném významu symbolizovat proces, při kterém moderátor pořadu přímými otázkami získává od hosta odpovědi. Při znělce mohli diváci sledovat několikrát se střídající logo (název) pořadu a motiv lesklé stříbrné špony spirálovitého tvaru na červeno-modrém pozadí.

Hudební část znělky nebyla oproti znělkám předchozích formátů ničím výjimečná. Po znělce následoval úvodní příspěvek, který byl souhrnem nejdůležitějších zpráv týdne.

Celá znělka před rekapitulací událostí týdne trvala asi deset sekund, poté plynule přecházela právě v souhrn událostí.²⁹

2.1.5.2 Struktura relace pořadu *Špona*

Koncepce pořadu se opět od předešlých v lecčem lišila. Celý pořad zahájily „headlines“ událostí týdne. Moderátor na začátku stál a pronesl úvodní slovo, pak se teprve posadil k hostovi. Diskutoval vždy najednou se dvěma hosty, z nichž jeden byl hostem hlavním a zůstal ve studiu po celý pořad. K němu poté během pořadu přicházeli jeden po druhém spoludiskutéři, a to zpravidla dva až tři. Hlavním diskutérem byl vždy politik, dalšími hosty byli buď politici, nebo odborníci různých oborů.

²⁹ Znělka pořadu *Špona* byla tedy časově nejkratší ze všech znělek analyzovaných pořadů (společně se stopáží znělku pořad *Co týden dal*, která byla také desetisekundová), to bylo samozřejmě určeno více faktory, například i délkou celkové stopáže pořadu, která byla kratší.

Pořad byl strukturován předěly, které od sebe oddělovaly témata relace a zároveň byly vždy introdukcí k tématu nadcházejícímu. Ukázkovou relací z hlediska struktury, ale neobvyklou z hlediska složení hostů, byla *Špona* z 18. ledna 2003. Na jejím počátku byla obecně shrnuta první tříkolová prezidentská volba, poté moderátor diskutoval přímo s nejúspěšnějším kandidátem této volby Václavem Klausem. Po dialogu uvedl další krátkou reportáž, která byla rekapitulací výsledku a příčin výsledku této volby. Po té už ve studiu přivítal politoložku Vladimíru Dvořákovou, která z odborného politologického hlediska zhodnotila šance Klause (a jiných kandidátů) do druhé volby, která se konala o necelý týden později. V dalším reportážním předělu byli diváci poučeni o roli poslanců a senátorů Komunistické strany Čech a Moravy při první volbě, a tak ve studiu v další části pořadu zasedl proti Klausovi poslanec a místopředseda KSČM Jiří Dolejš. Tématem třetí reportáže byla skutečnost, že poslanci a senátoři schválili českou pomoc v případné vojenské akci proti Iráku. Do studia jako poslední host zasedl Jan Eichler, vědecký pracovník Ústavu mezinárodních vztahů. Moderátor poté s oběma vedl diskusi o názorech na případnou invazi spojeneckých vojsk. Když se nachýlil čas ukončení relace, moderátor se s hlavním hostem a jeho třetím diskutujícím partnerem rozloučil a pozval diváky ke sledování další sobotní *Špony*.

2.1.5.3 Podoba studia

Studio bylo, stejně jako znělka pořadu, stylizováno do podoby prostoru pro obrábění. Malý stolek, který byl umístěn ve středu studia, měl kulatou desku stříbrné barvy, která měla zhruba jeden metr v průměru. Po celém studiu (včetně velké centrální nohy stolu) byly umístěny různě velké imitace kovových třísek. Celé studio tak působilo z „hlavní linie“ diskusních pořadů, kterými se tato práce zabývá, nejvíce alternativně, oproti pořadu *Naostro* byla *Špona* v tomto ohledu jakýmsi krokem stranou.

2.1.5.4 Výběr témat

Vzhledem k tomu, že proti hlavnímu diskutérovi se během relace vystříдалo více oponentů, bylo v pořadu rozebráno i více témat. Ta vždy vzešla z událostí uplynulého týdne. Jako u jediného z pořadů, kterými se tato práce zabývá, začínala relace (ihned po úvodní znělce) souhrnem událostí uplynulého týdne. Nebyla však výjimkou situace, kdy se souhrn věnoval pouze jedinému tématu. Příkladně v již zmiňované *Šponě* s datem 18. ledna 2003 se sestřih soustřeďoval pouze na jedinou událost – první kolo prezidentské volby.³⁰ Z té vítěz nevzešel, v této první tříkolové volbě byl nejúspěšnějším Václav Klaus, který také usedl do studia pořadu jako hlavní host. Výběr tématu tak stoprocentně korespondoval s navazující diskusí.

2.1.5.5 Výběr hostů

Hlavním hostem ve studiu byl vždy politik, který zásadním způsobem figuroval v událostech (v některé z událostí) uplynulého týdne, které byly zrekapitulovány v úvodních „headlines“. Proti němu zasedli buď také politici (zpravidla političtí nebo názorový oponenti hlavního hosta), nebo odborníci z různých oborů. Příkladně ve *Šponě* vysílané 2. června 2003 byl hlavním hostem odstupující ministr obrany Jaroslav Tvrdík, kterého se moderátor a další hosté dotazovali na důvody, pro které nejdříve podal demisi, poté žádost stáhl, poté ji znovu podal. Mezi pořady, které patří do výběrového souboru této práce, se také objevovaly ty, při kterých byla struktura diskuse lehce pozměněna, čímž byla změněna i taktika výběru hostů. Například v relaci 13. ledna 2003 byly k vidění dokonce diskuse dvě. Bylo krátce před prezidentskými volbami a ve studiu během těchto dvou diskusí (které byly zhruba stejně dlouhé) rokovali zástupci vyjednávacího týmu prezidentských kandidátů.

Stejně jako v ostatních analyzovaných pořadech, i v tomto byla zásadním faktorem výběru hostů ochota hostů do studia přijít. Do již zmiňované debaty

³⁰ Václav Klaus byl později do funkce hlavy státu zvolen po třech tříkolových volbách (Česká televize: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10300439824-velke-politicke-retro/210411033100729>).

ze 13. ledna 2003, kdy byl hlavním hostem Václav Klaus, odmítlo ve studiu (proti Klausovi) zasednout bezmála 20 z těch, kteří byli pozvaní /4/.

2.1.5.1 Moderátor Jakub Železný

Jakub Železný se narodil v roce 1973 v Praze. Vystudoval na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze (magisterský obor mediální studia). Už od roku 1993 pracoval v Českém rozhlasu, původně na stanici Český rozhlas 3 Vltava, později na zpravodajské a publicistické stanici Český rozhlas 1 Radiožurnál, kde zastával funkci moderátora zpravodajství. Ve druhé polovině devadesátých let externě spolupracoval s firmami dodávajícími obsah komerčním stanicím. Od roku 1999 spolupracoval s Českou televizí. Poprvé se zde – coby moderátor – objevil v diskusním pořadu *Špona*, kterým diváky provázel do konce roku 2003. Po ukončení vysílání pořadu *Špona* se Jakub Železný stal jedním z moderátorů *Dobrého rána* – ranní zpravodajské relace ČT.³¹

Stejně jako v pořadu *Naostro*, ve kterém panovala konfliktní atmosféra, se relace *Špony* nesly v duchu konfliktního rozhovoru „jeden na jednoho“. V případě, že došlo k výraznějšímu konfliktu mezi hosty, moderátor do jejich pře v některých případech vůbec nezasahoval a tím nechal diskusi proudit. Jakub Železný působil stejně jako Milan Šíma seriózně a vlídně, avšak po hostech vždy vyžadoval jasné odpovědi na konkrétní otázky, byť za cenu několikrát se opakujícího znění dané otázky. Například v relaci vysílané 1. prosince 2003, kdy byl ve studiu hlavním hostem předseda Komunistické strany Čech a Moravy Miroslav Grebeníček, byl nucen se hosta několikrát ptát (mimo jiné) na důvod, proč KSČM 17. listopadu, kdy se v ČR slaví státní svátek – Den boje za svobodu a demokracii, nevyvěsila na svém pražském sídle státní vlajku. Jeho moderátorský styl se vyznačoval zarputilostí při pokládání otázek hostům, hlasově i prezentačně byl velmi dobře připraven.

³¹ Později byl Jakub Železný například moderátorem diskusního pořadu *Události, komentáře*, od roku 2012 je moderátorem hlavní zpravodajské relace ČT *Události*.

2.1.6 Otázky Václava Moravce

1. ledna 2004 se na prvním programu České televize objevuje pořad *Otázky Václava Moravce* (dále jen *OVM*). Nahradil tak diskusní pořad *Špona*, který se dočkal 46 odvysílaných relací. *OVM* se od prvního dílu až do 27. června téhož roku vysílaly v neděli večer a jejich stopáž byla kolem 42 minut. O týden později – 4. července 2004 – se počátek relace přesunul na nedělní poledne. Od následujícího léta (konkrétně od 7. srpna 2005) se první hodina pořadu začala vysílat paralelně na programech ČT1 a ČT24 a druhá hodina už pouze na nově vzniklém programu ČT24.

OVM byly prvním z hlavních diskusních pořadů na ČT, které se během svého vysílání dočkalo i tzv. speciálů. Ty se vysílaly pouze výjimečně (při speciálních příležitostech, konkrétních událostech) v jiný čas.³²

Moderátorem nově vzniklého pořadu se stal Václav Moravec.

Z počátku byly *OVM* vysílány v neděli večer. Tento čas byl naposledy využit pro vysílání pořadu *Naostro*. Pořad se tedy musel vyrovnávat s konkurencí komerčních stanic Nova a Prima televize, které ve stejné době vysílaly pořady, z nichž se oba těšily velkému zájmu diváků. Kvůli nízké sledovanosti se 27. června 2004 posunul začátek relace opět na nedělní poledne. Od července téhož roku byla též prodloužena stopáž relace ze 45 minut na 55 minut, o měsíc později trvala relace už hodinu.

V rámci vysílání pořadu došlo k několikaměsíční odmlce (konkrétně od 15. května 2005 do 7. srpna téhož roku), během které pořad nejprve nahradily *Otázky ČT* s moderátorem Janem Němcem, poté se měsíc a půl hlavní diskusní pořad na ČT

³² První speciál byl vysílán 18. listopadu 2005 při příležitosti návštěvy představitelů EU – předsedy Evropské komise Josého Manuela Barrosa a viceprezidentky Margot Wallström.

Větší množství těchto speciálních vydání pořadu bylo vysíláno před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v letech 2006 a 2010. Speciální díl byl natočen v každém kraji ČR. V těchto případech hosté nebyli vybráni tvůrci pořadu, nýbrž podle průzkumů volebních preferencí jednotlivých politických stran, jinými slovy – diskuse se účastnili zástupci nejsilnějších stran v daném kraji.

V roce 2009 vznikly tři díly *OVM* speciál. Bylo to u příležitosti konání voleb do Evropského parlamentu, konkrétně z největších měst ČR – z Prahy, Brna a Ostravy.

nevysílal. V srpnu 2005 se Moravec do pořadu vrátil. Ten se vysílá od té doby až do současnosti (roku 2016).

2.1.6.1 Znělka pořadu *Otázky Václava Moravce*

Během deseti let se stejně jako struktura pořadu měnila i jeho znělka. V první podobě znělky se v popředí objevovala moderátorova hlava (*OVM* měly tak další novum – byly prvním pořadem z linie hlavních diskusních pořadů, který byl spjatý s osobou moderátora i ve znělce pořadu). Z hlediska digitálního zpracování byla znělka ze sledovaných pořadů nepropracovanější. Poprvé se v ní objevila reálná osoba, která byla „zasazena“ do virtuálního prostředí vytvořeného digitální technologií.

2.1.6.2 Struktura relace pořadu *Otázky Václava Moravce*

Od počátku pořadu *OVM* byl pořad rozdělen na dvě části o dvou tématech s jinými hosty. Ta byla, stejně jako tomu bylo u všech analyzovaných formátů, spjata s hlavními a nejdůležitějšími událostmi posledního týdne. Už během prvních měsíců vysílání se tvůrci pořadu snažili koncipovat relaci odlišně od předchozích. Změna této taktiky se dá pregnantně vyjádřit citací slov moderátora pořadu Václava Moravce, který pořad zpravidla započínal slovy: „A o jakých tématech se po dnešních Otázkách začne mluvit?“ Je zde tedy viditelná snaha nastolovat nová témata, hledat v událostech nové souvislosti. Zejména pak ve výběru témat, které byly probírány v druhé části pořadu, byly tyto snahy zřetelné.

Po úvodní znělce následovalo předtočené video s komentářem moderátora o nejdůležitějších událostech týdne (pořad se tedy taktéž inspiroval předcházejícími diskusními pořady ČT). Po předtočeném materiálu průvodce pořadem představil nejdřív sebe, poté prvního hosta relace. Po ukončení prvního tématu (to v ideálním případě zabralo polovinu vyhrazené stopáže pořadu) následovalo rozloučení s hostem, poté další předtočené video s komentářem moderátora k druhému tématu, představení a uvítání hosta druhé poloviny pořadu a následná diskuse.

Podoba struktury relace se však během deseti let vysílání pořadu mnohokrát změnila. V prvním půlroce vysílání byl pořad rozdělen na dvě části. Po úvodní znělce moderátor uvedl první téma, které poté diskutoval s jedním hostem. Zhruba v polovině relace tito hosté opustili studio, moderátor po předělu uvedl další téma a uvítal ve studiu jiné hosty (většinou byli dva), kompetentní k diskusi o druhém tématu. První téma se zpravidla týkalo některé z událostí uplynulého týdne, v rámci druhého tématu se moderátor zaměřoval spíše na témata méně aktuální, nadčasová. Po několika měsících se změnil poměr času stráveného nad prvním a druhým tématem.

OVM ze všech sledovaných pořadů nejčastěji používaly studiovou grafiku, a to jak při předělech mezi tématy, tak při doprovázení moderátorovy promluvy. Ten příkladně hovořil o výsledcích předvolebních průzkumů a studiová infografika tyto informace doplňovala vizuálně.

2.1.6.3 Podoba studia

První studio *OVM* mělo reálné kulisy, a protože byl pořad koncipován jako večerní diskusní pořad, bylo laděno do tmavých barev. Moderátor seděl ve studiu u červeného stolu půlkruhové podstavy z pohledu diváka vpravo. Hosté seděli z pohledu diváka nalevo, a to platilo i v případech, kdy bylo ve studiu přítomno více hostů. Na kulise za moderátorem mohl divák vidět logo (název) pořadu.

V polovině srpna 2004 prošly *OVM* velkou vizuální proměnou. Ta spočívala v přesunu diskusního formátu z reálného studia do studia virtuálního. Podoba virtuálního prostoru, který má divák možnost vidět za diskutujícími hosty, se za dobu vysílání pořadu taktéž často změnila. Většinou bylo za moderátorem a hosty „naklíčováno“ pozadí zobrazující Prahu, konkrétně Prahu 1, Malou Stranu, Hradčany a okolí. Po deseti letech vysílání pořadu, přesně 30. srpna 2015, se debaty *OVM* přesunuly z virtuálního studia opět do reality, kdy se relace začala přenášet ze Žižkovské věže.

Některá speciální vydání pořadu byla vysílána z mimořádně zbudovaných studií za přímé účasti diváků. Například předvolební debata s datem 28. května 2006, ve které proti sobě stanuli tehdejší předsedové dvou nejsilnějších parlamentních stran Jiří Paroubek (ČSSD) a Mirek Topolánek (ODS), se konala v pražském Kongresovém centru za účasti stovek diváků. Scénář této debaty, stejně jako ostatních „velkých projektů“ v rámci pořadu, měli tvůrci připravený několik měsíců dopředu (Media&Marketing 9. 1. 2006).

2.1.6.4 Výběr témat

Jak již bylo řečeno výše, také *OVM* se snažily reflektovat aktuální témata, a to zpravidla v první části pořadu. Kromě toho zde vznikla jasná ambice nastolování nových témat. Za dobu vysílání pořadu (ve sledovaném období od roku 2004 do roku 2016) se této diskusní relaci opravdu podařilo získat status nastolovatele nových témat. Do této role se tvůrci pořadu ústy Václava Moravce sami staví větou „A o jakých tématech se po dnešních Otázkách začne mluvit.“ Samozřejmě tato taktika nejvíce působí na diváky, kteří chápou a užívají nedělní diskusní pořad jako zdroj informací (nejen) o politickém dění. Snaha přinášet novou agendu byla viditelná zejména v druhé části relace, kdy moderátor ve studiu zpravidla diskutoval s odborníky na nepolitická a mnohdy nadčasová témata.

Velmi časté byly takzvané „speciály“ pořadu, neboli speciálně vyráběné relace (k různým příležitostem jako například předvolební diskuse lídrů stran konkrétních volebních obvodů, předvolební debata předsedů největších parlamentních stran apod.), které byly taktéž živě vysílány a které nejen stanovovaly téma diskuse, ale měnily její strukturu, ovlivňovaly výběr hostů a dokonce měly svoji speciální znělku.

2.1.6.5 Výběr hostů

Ani v kategorii výběru hostů nebyl pořad výjimečným. Počet hostů se s časem - s postupně se měnící strukturou pořadu, délkou stopáže a dalšími faktory – měnil,

stejně tak jako taktika výběru hostů. Ten v zásadě nejvíce spočíval na aktuálních událostech.

Stejně jako u dalších formátů, i tento byl z hlediska výběru hostů velice ovlivněn ochotou hostů do studia přijít. V průběhu času se musel Václav Moravec čím dál častěji vyrovnávat s odmítnutím politiků do pořadu přijít. Jedním z těch, kteří tak činí po celou dobu vysílání pořadu, je Václav Klaus, který od roku 2003 do roku 2013 zastával funkci prezidenta České republiky. Václav Moravec o něm už v září 2006 v rozhovoru pro zpravodajský web iDnes řekl: „*Možná tuší, že bychom spolu vedli rozhovor jinak než na komerčních televizích. Konfliktněji. Mě samozřejmě mrzí, že pozvání do Otázek odmítá. Zvali jsme ho čtyřikrát nebo pětkrát*“ (iDnes 1. 9. 2006).

2.1.6.6 Moderátor Václav Moravec

Václav Moravec se narodil v roce 1974 v Ústí nad Orlicí. Absolvoval Fakultu sociálních věd, kde v roce 2000 úspěšně ukončil obor masová komunikace. Od roku 1992 působil jako moderátor a redaktor různých médií. Z rozhlasových médií prošel například rádiem Profil, Český rozhlas, Evropa 2, Frekvence 1, později Rádio Impuls. V letech 1996 – 1999 spolupracoval s televizí Galaxie. Od roku 2001 do roku 2006 zastával pozici redaktora a moderátora české sekce rádia BBC, kde mimo jiné moderoval pořad Interview BBC.³³ V roce 2004 začal moderovat pořad *Otázky Václava Moravce*. Svoje působení v pořadu se rozhodl ukončit v květnu 2005, v srpnu téhož roku se však k moderování pořadu vrátil. Od roku 2007 do roku 2014 provázel každodenním pořadem Impulsy Václava Moravce na Rádiu Impuls.³⁴

Pořad, kterým provází, měl jako první z hlavní linie diskusních pořadů (analyzovaných v této práci) ve svém názvu přímo jméno moderátora pořadu. Došlo tak k jasné personalizaci, následkem které se osobnost moderátora ještě více propojila s pořadem. Nejen personalizace pořadu formou pojmenování po moderátorovi učinila

³³ V roce 2003 obdržel za moderování pořadu Interview BBC Cenu Nadace českého literárního fondu Novinářská křepelka, která se uděluje novinářům ve věku do 33 let.

³⁴ V roce 2014 se rozhodl spolupraci s Rádiem Impuls ukončit, a to poté, co stanici odkoupila společnost Agrofert Andreje Babiše, současného ministra financí ČR. Důvodem odchodu byl možný střet zájmů.

z Václava Moravce specialistu na vedení politické diskuse. Při svém moderování je vždy seriózní, velice dbá na správnost formulací, od politiků striktně vyžaduje přímé odpovědi, v diskusi má vynikající přehled. Ve vztahu k hostům se snaží zachovávat profesionální odstup, je striktní a důrazný při facilitaci a pokládání otázek. Hlasové a prezentační dovednosti jsou z hlediska dnešních standardů na úrovni profesionála v oboru moderace politické debaty.

2.1.7 Změny v diskusních taktikách hostů

Co se týče diskusních taktik hostů, při sledování všech pořadů hlavní linie je zřetelné, že „agresivita“ hostů při diskusích v analyzovaných pořadech – tak jak byly chronologicky vysílány – stoupala. Častým jevem v *OVM* byla i situace, kdy se ve studiu překřikovali hosté, moderátor se snažil oba ztišit a dát slovo pouze jednomu z nich, nebo tuto hádku ukončit. V naléhavých případech, kdy Václav Moravec nezvládl politiky utišit, režie pořadu vypnula hostům mikrofony a televizní diváci mohli slyšet pouze moderátorův hlas.

2.1.8 Otázky ČT

Otázky ČT vznikly odchodem Václava Moravce z ČT, ten 15. května 2005 odmoderoval poslední debatu *OVM*. Moderátorem pořadu s novým názvem se stal Jan Němec, který byl v té době jedním z moderátorů pořadu *Události, komentáře*. Průvodcovství hlavním diskusním pořadem pro něho ale novinkou nebylo, v roce 2004 dvakrát zaskočil za Václava Moravce v pořadu *OVM*. Poslední díl pořadu byl odvysílán 26. června 2005.

2.1.8.1 Znělka, struktura, podoba studia, výběr témat a hostů pořadu Otázky ČT

Znělka, struktura, podoba studia – všechny tyto elementy se shodovaly s formátem pořadu *OVM*. Stejně jako u *OVM* byl též výběr témat závislý

na nejdůležitějších událostech uplynulého týdne. Ani ve výběru hostů nenaznal autor této práce výraznějších rozdílů mezi těmito dvěma formáty diskusního pořadu.

2.1.8.6 Moderátor Jan Němec

Jan Němec se narodil v roce 1968. Od roku 1993 působil v redakci zpravodajství ČT. Později se stal jedním z moderátorů večerního diskusního pořadu *Události, komentáře*. V květnu 2005 byl vybrán jako moderátor nového diskusního pořadu s názvem *Otázky ČT*, a to poté, co Václav Moravec ukončil svoje působení v ČT. Pořadem však provázel pouze několik týdnů, poslední relaci odvysílal 26. června 2005. Poté následovala na ČT odmlka ve vysílání nedělního diskusního pořadu a následně návrat Václava Moravce a jeho *OVM*.

2.1.9 Alternativní pořady politické diskuse na České televizi

Kromě klasických diskusních pořadů, které patřily do pomyslné hlavní linie diskusních pořadů na ČT³⁵ a měly kromě nejvyšší sledovanosti i status nejvyšší relevance, byly za dobu existence České televize vysílány další zvláštní politické pořady.

Jedním z takových byl diskusní pořad s názvem *Karanténa*. Nevysílal se kontinuálně, moderátor na počátku každé relace uvítal diváky slovy „vítejte u volebního servisu České televize.“ Tento pořad nesl podtitul „Volič má právo zeptat se politika na cokoli,“ který se objevoval hned v grafice během počáteční znělky. Počet moderátorů ve studiu se různil, byl přítomen buď jeden, nebo byli dva. Konkrétně se střídali Petr Studenovský, Ladislav Doležal, Miroslav Dittrich, Ota Černý a Bohumil Klepetko.

³⁵ Tyto pořady byly zmíněny výše v kapitole 1.3.2.2, konkrétně se jedná o pořady *Debata*, *V pravé poledne*, *Naostro*, *Špona*, *Otázky Václava Moravce* a *Otázky ČT*.

2.1.10 Nejdůležitější diskusní pořady komerčních kanálů

Jestliže diplomová práce pojednává o diskusních pořadech v kontextu doby, bezpochyby je třeba zmínit i nejdůležitější diskusní pořady, které byly paralelně vysílány na komerčních televizních stanicích. Z hlediska sledovanosti byly (a jsou dodnes) zdaleka nejsledovanějšími komerčními stanicemi TV Nova a TV Prima³⁶, proto si alespoň okrajově pojdme hlavní diskusní pořady těchto kanálů představit.

Od roku 1994 byl na TV Nova vysílán diskusní pořad *7 čili sedm dní*. V roce 1999 tento diskusní formát na TV Nova skončil. V roce 2001 vznikl nový pořad s názvem *Sedmička*. Formát pořadu se shodoval s nedělními diskusními pořady na České televizi. Vysílal se též v neděli v poledne, diskusi ve studiu řídil vždy jeden moderátor, diskutovat přišlo zpravidla dva či více hostů (až na výjimky, příkladně při návštěvě prezidenta republiky). Prvním moderátorem pořadu byl Jan Vávra, později se na jeho místě vystřídali Jana Bobošíková, Michaela Jílková, Martin Veselovský a Jitka Obzinová.

Sedmička jako hlavní pravidelný diskusní pořad se na TV Nova objevila naposledy v roce 2006. Od té doby TV Nova svůj hlavní diskusní pořad nemá. V kontextu komerčních stanic si největší sledovanost diskusního pořadu drží TV Prima, která vysílá (až do roku 2016) svůj pořad *Partie* (dříve *Nedělní partie*).

3 Komparativní část práce

V této části práce autor provede zhodnocení analýzy pořadů z druhé kapitoly, shrne empiricky zjištěná data a odpoví na výzkumné otázky.

³⁶ Názvy televize za dobu její existence byly: *FTV Premiéra* (1993-94), *Premiéra TV* (1994-96), *Prima televize* (1997-2012), *Prima family* (2012-13).

Po obecném úvodu a přiblížení teoretických východisek práce přistoupil autor k analýze pořadů (jejíž metodiku specifikoval v kapitole 1.3.2.1.), konkrétně vybraných odvysílaných relací, jejichž výběr specifikoval v kapitole 1.3.2. V rámci jednotlivých relací si k analýze vybral a zvláště rozebral konkrétní elementy, které dohromady tvoří relaci diskusního pořadu. Těmito zvolenými prvky byly vždy znělka pořadu, struktura relace pořadu, podoba studia, vybíraná diskusní témata, vybírání hosté. Na závěr analýzy každého formátu autor blíže seznámil s osobností hlavního moderátora (hlavních moderátorů) příslušného pořadu a se stylem jeho moderování.

Cílem této práce je zmapování a popis změn, které se odehrály na poli politických debat v pořadech České televize. Autor avizoval popis proměn týkajících se jak formy, tak obsahu pořadů, stanovil si konkrétní zkoumané elementy pořadů a ty poté analyzoval. V této kapitole autor avizované změny popíše stylem komparace jednotlivých elementů všech zkoumaných pořadů.

Vše je samozřejmě potřeba vnímat v historickém kontextu. Všechny analyzované pořady se vyvíjely v závislosti na nejrůznějších faktorech, které jejich existenci a podobu ovlivňovaly - jako politická a společenská situace ve státě, právní vztah televize ke státu nebo dohlížitelským orgánům typu RRTV a Rady ČT, personální změny v ČT, interní konflikty zaměstnanců ČT a dalších.³⁷

3.1 Znělky pořadů

Znělky jednotlivých pořadů nejsou stěžejní ani určující pro obsahovou stránku relací. Cílem práce však bylo popsat změny týkající se i jejich formální stránky. Vizualní a zvukové elementy znělky neslouží pořadu jen k upozornění diváka na začátek a konec relace, znělka svým obsahem může korespondovat s obsahem pořadu a pomocí nejrůznějších symbolů a znaků diváka připravit na samotnou diskusi, konkrétně může již dopředu napovědět, jaký charakter pořad má.

³⁷ O záležitostech typu personálních změn a interních konfliktů se autor v práci nezmiňuje (s výjimkami), pro dosažení jejího cíle jsou takové informace z větší části irelevantní.

V prvních dvou zkoumaných pořadech – *Co týden dal* a *Debata* – nebyla znělka příliš propracována. Důvodů pro to bylo více. Vzhledem k tomu, že první jmenovaný pořad začal vysílat v roce 1990, důvodem byla bezesporu nepříliš vysoká technologická úroveň, konkrétněji řečeno nízká úroveň digitální technologie tehdejší televize. Ta samozřejmě byla ovlivněna a vycházela ze standardů Československé televize z doby státní kontroly. Dalším důvodem kontrastu tehdejší a dnešní podoby znělky diskusního pořadu je zcela odlišný koncept a formát pořadu, stejně tak jako faktory pramenící z kontextu a standardů tehdejší doby televizního vysílání v Československu.

Největší změnou v kvalitativních aspektech znělky se oproti svému předchůdci (pořadu *Debata*) mohl pyšnit pořad *V pravé poledne*. Oproti jednomu vizuálnímu prvku v *Debatě* se znělka *V pravé poledne* diametrálně odlišovala několika prolínajícími a nahrazujícími se digitálně tvořenými vizuálními prvky. Vizualizace znělky i její audio stránka byly obohaceny i sémioticky, konkrétně symbolikou a užitými znaky (v případě audio složky odkazující příkladně k westernovému filmu).

Další pořady už „revoluci“ co do kvalitativních elementů znělky neznamenal. Znělky pořadů *Naostro* a *Špona* svým charakterem korespondovaly s viditelným (oproti ostatním pořadům) minimalismem formátu (menší studio, jeden host, kratší stopáž, večerní relace atd.).

Dosud nepropracovanější znělku (včetně předělů ve vnitřní struktuře relace pořadu) má poslední ze sledovaných pořadů – *Otázky Václava Moravce*. Její podoba se, za více než jedenáct let pořadu (sledovaného období), několikrát změnila. Při těchto změnách byla nejvýraznější změnou její délka, nikoliv vizuální zpracování. Ve všech verzích znělky se objevila reálná osoba, kterou byla osoba moderátora pořadu. Ten byl ve znělce umístěn do virtuálního prostředí vytvořeného digitálními technologiemi, poslední verze znělky z roku 2011 vznikla natáčením moderátora v reálném prostředí a následnou digitální úpravou prostředí znělky.

3.2 Struktura relací pořadů

U každého z analyzovaných pořadů byla divákovi vždy dopředu avizována jeho struktura. Pořady *Co týden dal* a *Debata* nebyly nikterak strukturovány pomocí vizuálních či zvukových předělů. Pořad *V pravé poledne*, která ČT začala vysílat v roce 1998, byl opět revoluční právě v množství prvků, kterými tvůrci rozdělovali jednotlivé sekce. Pomocí audiovizuálních předělů a předtočených anket a reportáží, které se v každém vydání pořadu ve stejnou chvíli (po ukončení jedné části, jednoho tématu) objevovaly, tvůrci jasně strukturovali celou debatu a oddělili dílčí témata diskuse. Počínaje tímto měly všechny následující formáty jasnou tematickou strukturu, která byla divákovi dopředu známá (buď ze znalosti získané pravidelným pozorováním, nebo byla průvodcem pořadu na začátku vydání ujasněna).

Specifickým elementem jednotlivých analyzovaných pořadů, který se autor rozhodl zahrnout do podkapitoly „struktura relace“, je diskusní atmosféra mezi hosty a moderátory ve studiu. V tomto ohledu panuje přímá úměra toho, že v analyzovaných relacích pořadů v průběhu let stoupal počet konfliktů mezi hosty (případně moderátorem a hosty). Konfliktem autor chápe skákání hostů jeden druhému do řeči, viditelné nonverbální vyjadřování nesouhlasu, hlasité verbální vyjadřování nesouhlasu (zvyšování hlasu) apod. Nejklidnějším pořadem z hlediska konfliktů byl pořad *Co týden dal*. Jak už autor zmínil v empirické části (v kapitole 2.1.1.2), zejména v letech 1990, 1991 a 1992 byla atmosféra ve studiu velice ovlivněna komplexní transformací společnosti a tak je při sledování tehdejších relací zřejmé, že hosté byli často za jedno. S tím samozřejmě korespondoval způsob vedení diskuse i vzájemný vztah moderátora a hosta.

Za klidné pořady z hlediska konfliktu autor považuje i pořady *Naostro* a *Špona*. Jako důvod toho autor shledává formát diskuse ve stylu moderátor – host, tedy jeden na jednoho. Moderátoři pořadu *V pravé poledne*, *Otázky Václava Moravce* a *Otázky ČT* byli nuceni facilitovat diskusi za účasti více hostů. Tento formát diskuse (podle empiricky zjištěných dat) s konfliktní atmosférou nejvíce koresponduje. Samozřejmě by nebylo pravdivé tvrzení, že se konflikty v diskusních pořadech *Co týden dal*,

Debata, *Naostro* a *Špona* nevyskytovaly. Pravdou však je, že ve vybraných relacích se s nimi autor této práce setkal v o mnoho menší míře.

Co se týče stopáže relací, byly vždy stejně dlouhé a divák o jejich změnách byl informován. Největší disciplínu z hlediska dodržování vyhrazeného času si držely pořady *Debata* (ten měl prakticky bez výjimky stopáž dlouhou 60 minut), *Špona* (40 minut) a *Naostro* (35 minut). Ostatní pořady se často stopáží lišily o více než minutu oproti vyhrazenému času. Největší nestálostí trpěl pořad *Co týden dal*, jehož délka se v průběhu doby, po kterou se na televizních obrazovkách objevoval, změnila nesčetněkrát. To ovšem nebylo zapříčiněno nedodržováním vymezeného času, nýbrž dopředu danou změnou.

3.3 Podoba studia pořadů

V této kategorii lze v analyzovaných pořadech najít pozvolný posun od neformálnosti „setkání nad šálkem kávy a pivem“ k formálnějšímu a korektně vyhlížejícímu prostředí politické debaty. Studio z prvního pořadu „hlavní linie“ diskusních pořadů *Co týden dal* bylo stylizováno do podoby obývacího pokoje s květinami, dřevěnými stoly s ubrusy a pohoštěním pro hosty. Koncepce tehdejšího pořadu byla diametrálně odlišná od dnešní právě co do formální podoby. Neformálnosti tehdejších setkání ještě přidaly skutečnosti jako přítomnost „hostitelů“, neboli majitelů či zaměstnanců různých soukromých firem, které byly sponzory pořadu. Zaměstnanci těchto firem v průběhu relací podávali hostům různé nápoje a jiné občerstvení. Neformálnost setkání částečně vymizela už s pořadem *Debata*. Navíc změna nábytku naznačovala i změnu koncepce pořadu a studio celkově vzbuzovalo právě dojem větší formálnosti, což de facto pramenilo ze změny koncepce pořadu a odlišné dramaturgii.

První největší změna v podobě studia se však opět odehrála s nástupem pořadu *V pravé poledne*. Jeho studio už bylo speciálně vybaveno a stylizováno do podoby studia politické diskuse (tak, jak jej vnímá dnešní divák pořadů jako *OVM*, *Události*, *komentáře*, *Interview ČT24* a které může znát i ze zahraničních diskusních formátů, kterými se tvůrci zmiňovaných pořadů také inspirovali). Vybava studia byla speciálně

připravena právě jen pro tento pořad, a to včetně zvláštní podoby nábytku a vyrobených kulis.

Druhou největší změnou si politické diskuse na ČT prošly s nástupem virtuálního studia už v období vysílání *OVM*, kdy divák za reálnými osobami, stoly a židlemi vidí virtuální pozadí, které je digitálně „naklíčováno“ na modrou (od roku 2011 poté na zelenou) plochu.

3.4 Výběr témat

Z hlediska výběru témat se dá jasně říci, že tvůrci všech sledovaných pořadů si kladly za cíl reflektovat události, které se odehrály v době od předchozího vydání. Všechny byly za ideálních podmínek vysílány v týdenní periodicitě, moderátor tedy s hosty probíral události posledního týdne.

V pořadu *Co týden dal* se často (hlavně v prvních dvou letech vysílání) objevovala nadčasová témata a rozebíraly se abstraktnější pojmy jako demokracie, svoboda apod. S dalšími pořady se témata diskusí stále více konkretizovala. Téma debaty také mnohokrát vyplynulo ze samotné diskuse. Diskutovat se v tomto pořadu mohlo i o tématech, která do pléna vznesl někdo z hostů. To se v dalších sledovaných pořadech „hlavní linie“ až na výjimky neopakovalo.

Tvůrci pořadu *V pravé poledne* (vysílaného v letech 1998 až 2000) se, narozdíl od tvůrců dvou předešlých pořadů, vymezovali jednoznačnou snahou nastolovat nová témata. V zásadě se dá říci, že nebylo výjimkou, když se nové téma objevilo nejdříve v relaci pořadu *V pravé poledne* a poté bylo reprodukováno i ve zpravodajství ČT. Tento jev „se dnes obvykle označuje jako *intermediální nastolování agendy*“ (McCombs, Shaw 2009: 148 – 149). Tento jev se ještě častěji odehrával v době vysílání pořadu *Otázky Václava Moravce*. Jako jeden příklad za všechny si uveďme diskusi ze 13. května 2012. V té byl hostem odvolaný šéf Ředitelství silnic a dálnic René Poruba. Poté, co v pořadu zmínil svoji obavu, že by se v případě setrvání na ŘSD obával střetu s ministrem dopravy Pavlem Dobešem, jeho slova byla reprodukována ve zpravodajské relaci kanálu ČT24. Následně pak tato výpověď o sporech Poruby s ministrem Dobešem otevřela téma možného politického pozadí události.

Snahu nastolovat agendu lze vyvodit i z notoricky známých slov, kterými moderátor uvádí témata nadcházející relace: „A o jakých tématech se po dnešních Otázkách začne mluvit?“

V zásadě lze – podle sepsaných empirií a srovnání těchto poznatků s teorií – říci, že za dobu vysílání analyzovaných pořadů došlo k jisté evoluci taktiky nastolování agendy. Zatímco v devadesátých letech si pořady kladli za cíl reflektovat události posledních doby (z pravidla posledních sedmi dní) a tím de facto kopírovaly politickou agendu, postupem času (počínaje pořadem *V pravé poledne* a konče současnými *OVM*) si začali tvůrci se snahou o nastolování témat – mediální agenda v těchto pořadech se tedy, na rozdíl od pořadů devadesátých let, snaží doplňovat a nahrazovat agendu politickou a veřejnou.

Tvůrci pořadu *OVM* se v určitých obdobích (ve většině relací z výběrového souboru) snažili vnášet do pořadu nadčasová témata, která se netýkala přímo dění poslední doby. Zejména v prvních měsících po vzniku pořadu, kdy byla relace rozdělena na dvě části, z nichž první byla věnována diskusi o aktuálním tématu a druhá právě debatě o tématech nadčasových – ve většině případů nepolitických, byla jasně viditelná snaha přicházet s neotřelými tématy, které svým charakterem spadaly do nejrůznějších oborů mimo politiku.

3.5 Výběr hostů

Ve všech analyzovaných pořadech platí, že na výběr tématu měly opět největší vliv události. Jak bylo zmíněno výše, v prvních měsících pořadu *Co týden dal* byly často zvány osobnosti sametové revoluce a celebrity, které byly v době socialismu upozadovány. To koresponduje se zjištěním, že zdaleka ne všichni hosté pořadu v té době byli politici. Ve sledovaných relacích bylo přibližně 90 % politiků.

Nejvíce hostů navštěvovalo pořady *Co týden dal* a *Debata*. Zpravidla bylo přítomno sedm nebo osm diskutérů. V pořadu *Debata* byla nejčastější formou diskuse

rovnocenných hostů, v některých případech byl ve vydání jeden host hlavní, který vedl dialog se zbytkem pléna.

Do pořadu *V pravé poledne* přicházeli jak politici, tak odborníci různých oborů a zástupci různých skupin a sociálních segmentů společnosti. Slovo dostávali i nepolitici hosté, kteří měli co do činění s probíranou tematikou (příkladně příznivci a odpůrci konceptu jaderné energetiky v době konfliktů vznikajících z diskuse o Jaderné elektrárně Temelín). Důvod jejich přítomnosti byl vždy osvětlen moderátorem na začátku diskuse.

Pořady *Naostro* a *Špona* měly téměř vždy (výjimkou byla například relace ze 13. ledna 2003, kdy se odehrály dvě diskuse vyjednávačů prezidentských kandidátů) jednoho hlavního hosta, kterému další hosté (v případě pořadu *Naostro* přes obrazovku, které byla umístěna ve studiu; u *Špony* do studia postupně přicházeli) pokládali otázky nebo s ním vedli dialog.

Struktura relace *OVM* se mnohokrát měnila a tak se proměňovala i taktika výběru hostů. Vždycky však při výběru hostů působily faktory aktuálního dění a snahy nastolovat nová témata.

3.6 Moderátoři pořadů

Moderování diskusního pořadu v éře po sametové revoluci se vyvinulo v jakousi originální žurnalistickou disciplínu. Role průvodců jednotlivými pořady se různila v závislosti na mnoha faktorech. V kapitole 1.2.1 autor aplikoval na toto povolání koncept profesionalizace s vědomím toho, že moderátor vykonává profesi, při jejímž plnění musí procházet kontinuální přípravou zahrnující získávání znalostí z různých oborů dění a vědění.

Díky své strategické pozici v informačním toku zastává důležitou funkci coby finální článek, skrze který se informace šíří od zdroje k divákovi. Je tak zároveň

gatekeeperem, neboť může mnoha způsoby zasáhnout do procesu, při kterém informace putuje od zdroje až k divákovi.

Moderátor pořadů *Co týden dal* a *Debata* Ota Černý byl ve svém stylu velice přímočarý. Otázky pokládal jasně, bez jakýchkoliv přebytečných komentářů. Snažil se přimět hosty diskutovat o tématech z různých perspektiv. V některých relacích Černý vyjadřoval sympatie s hosty nebo jejich postoji, snažil se o bezkonfliktní diskusi. I při poslechu jazyka (volených slov a jejich opisů, vyslovování souhlásek), popřípadě artikulačních dovedností je zřetelné, že Černý neprocházel školeními hlasové výchovy, která je dnes pro moderátora běžnou rutinou. Díky odlišné koncepci pořadu *Debata* Ota Černý svoji moderaci lehce pozměnil, viditelně se snažil být serióznější a striktnější v dodržování tématu a vyžadování jasných odpovědí od hostů.

Dramaturgie pořadu *V pravé poledne* byla založena na částečném vymezení se vůči předchozímu formátu *Debaty*. První moderátor pořadu Miroslav Dittrich mnohem častěji vstupoval do diskuse, velice pečlivě držel linii tématu a oproti moderátorovi pořadu *Debata* byl strůjcem nastolování konfliktu. Hosta se nebál přerušit, ve chvílích kdy měl pocit, že neodpovídá na položenou otázku. Celkově lze říci, že největší posun z hlediska „evoluce“ moderátorského stylu ve sledovaných pořadech se odehrál právě s nástupem Dittricha.

Pořad *Naostro* moderátora Milana Šímy s hosty byl vždy konfrontační a v tomto ohledu šel ve šlépějích pořadu *V pravé poledne*. Moderátor musel mimo jiné suplovat roli hostova oponenta, diskuse ve stylu jeden na jednoho vybízela k vyrovnanému dialogu. Milan Šíma však nebyl útočný a nezpůsoboval svým stylem vedení diskuse vyostřené konflikty, působil seriózně a profesionálně.

Jakub Železný v pořadu *Špona* odlišoval od svých kolegů svou zarputilostí, po hostech vždy vyžadoval jasné odpovědi na konkrétní otázky, byť za cenu několikrát se opakujícího znění dané otázky, například ve zmiňované relaci s hostem Miroslavem Grebeníčkem vysílané 1. prosince 2003.

Václav Moravec jako první ze zmíněných moderátorů analyzovaných diskusních pořadů provází pořadem, který nese jeho jméno. S jeho nástupem došlo

k personalizaci celého diskusního formátu a jméno moderátora se stalo synonymem pro politickou diskusi. Václav Moravec se stal specialistou na vedení politické diskuse. Zachovává si serióznost, velice dbá na správnost formulací, často užívá citace nejrůznějších výroků, od politiků striktně požaduje přímé odpovědi, v diskusi má vynikající přehled. Ve vztahu k hostům se snaží zachovávat profesionální odstup, je striktní a důrazný, nikdy však není při facilitaci diskuse nebo při dotazování se hostů důrazný přespříliš.

3.7 Diskusní taktiky hostů

V průběhu zpracovávání tématu autor došel k dílčímu závěru, že v kontextu pořadů politické diskuse nelze nezmínit i proměnu v diskusních taktikách hostů. Zatímco v prvních zkoumaných formátech byla jejich připravenost, pohotovost, schopnost argumentovat a improvizovat ovlivněna z největší části samotným děním ve studiu (to také koresponduje s faktem, že zdaleka ne všichni hosté byli politici), hosté (politici) s každým dalším pořadem ukazovali známky větší připravenosti na diskusi a odolnosti vůči otázkám moderátora nebo spoludiskutérů. Indikátorem této změny může být i rostoucí počet vyostřených konfliktů. V zásadě nelze říci, že by hosté pořadů *Co týden dal* vždy přímo a bez zbytečných argumentačních kliček odpovídali na dané otázky, v porovnání s chováním hostů vyostřenějších debat tohoto pořadu a vyostřenějších diskusí pořadu *OVM*, je zřetelný posun v jejich politické „profesionalizaci“. Tento fakt bude z velké míry ovlivněn rozvojem mediálního a politického poradenství, kterého politici (hlavně čelní představitelé parlamentních stran a parlamentních institucí) začali s postupem času využívat.³⁸

Závěr

Na počátku si autor této práce stanovil jako cíl práce zmapování a popis změn, které se odehrály na poli politických debat v pořadech České televize, a to změny týkající se jak formy, tak obsahu pořadů a debat v nich se odehrávajících a v daných obdobích převažujících trendů.

³⁸ Odolnost hosta ve studiu vůči otázkám a argumentům moderátora či spoludiskutéra může být zapříčiněna mnoha faktory. Autor se pouze snaží získané empirie podpořit úvahou nad možnými příčinami.

Prvním krokem práce bylo zasazení tématu do kontextu mediálně-vědního, které autor učinil v úvodu. V první kapitole pak seznámil čtenáře s teoretickými zdroji, které posloužily jako vodítka při analýze obsahů jednotlivých diskusních formátů, při definování pojmu „diskusní pořad“ a „moderátor“. Autor se v ní také věnoval rozdílům ve vysílání diskusních pořadů televize veřejné služby a komerčních stanic a klasické struktuře diskusního pořadu. Na konci první kapitoly osvětlil užitou metodiku zpracování dat, určil výběrový soubor relací pro analýzu a stanovil výzkumné otázky.

Náplní druhé kapitoly bylo empirické představení konkrétních pořadů za pomoci teorie a jejich analýza prostřednictvím určené metodologie (kritické diskurzivní analýzy).

Ve třetí kapitole proběhlo shrnutí empiricky zjištěných dat a zhodnocení analýzy jednotlivých pořadů. Práce uzavře toto pátá část – závěr, v jehož textu autor provede závěrečné zhodnocení.

Výzkumná otázka č. 1 se týkala předpokladu, že za časový úsek, který si autor zvolil jako pole svého zkoumání, došlo ve vysílání k výrazným změnám. Po zpracování empirií a provedení analýzy autor v závěru shledává fakt, že odpovědí na tuto výzkumnou otázku je tvrzení, že ve zkoumaných pořadech skutečně došlo k výrazným změnám ve formální i obsahové náplni.

Největšími změnami si „hlavní linie“ pořadů politické debaty na České televizi prošla při nástupu formátu *V pravé poledne*. Většina zkoumaných elementů se diametrálně lišila od předchozího formátu. Znělka pořadu byla z hlediska digitální tvorby daleko propracovanější a ve svém obsahu sémioticky užívala symboliku a odkazující znaky.

I podoba studia byla rozdílná a viditelně specializovaná na konkrétní specificky zaměřený pořad formátu politické diskuse. Technologická propracovanost se s každým dalším pořadem rozvíjela o vizuální prvky. Největší změna byla nastartována pořadem *V pravé poledne* a vrcholí ve virtuálním studiu *Otázek Václava Moravce*.

V tomto pořadu se také poprvé objevila snaha tvůrců nejen o reflexi událostí, ale též o nastolování nových témat (tyto snahy eskalovaly v pořadu *Otázky Václava Moravce*).

V pořadu *V pravé poledne* se také poprvé začali pravidelně objevovat nepolitictí hosté, jejichž odbornost či společenský status korespondoval s tématem diskuse.

I v prvku moderátorského projevu a jeho stylu vedení diskuse byl tento pořad novátorský (v rámci českého prostředí).

Struktura relací se u všech pořadů v zásadě lišila v závislosti na předem dané dramaturgii. Opět počínaje pořadem *V Pravé poledne* byla tato struktura dopředu dána a tvůrci ji striktně dodržovali.

Co se týče moderátorského elementu, v zásadě lze bez pochyb říci, že ve sledovaných pořadech (tak, jak se po sobě na televizních obrazovkách objevovaly) došlo k výrazné evoluci jejich profesní specializace. Moderátoři prvních analyzovaných pořadů nebyli nijak speciálně vyškolení k vedení pořadu politické diskuse, dnešní moderátor Václav Moravec je nejen vzdělán v problematice fungování médií a moderátorského řemesla, ale je specialistou na moderování pořadu tohoto typu. V celkovém porovnání je viditelný rozdíl v odborném vedení diskuse i dílčích elementech, jako hlasového vystupování a prezentace.

Ve výsledku autor kladně odpovídá na první výzkumnou otázku tvrzením, že ve srovnání prvních analyzovaných relací s relacemi současnými jde o viditelný kontrast (konkrétně zmapovaný a popsáný analýzou této práce).

Výzkumná otázka č. 2 se týkala předpokladu, že užití teorie, které autor v práci užívá jako pomocný nástroj při analýze jednotlivých diskusních formátů, jsou na problematiku televizní politické diskuse aplikovatelné.

První z nich byla teorie agenda setting. Autor po zjištění všech potřebných empirií a jejich srovnání s teorií zjistil, že se v pořadech stále více objevují snahy tvůrců o nastolování agendy a o co možná největšího uplatnění agendy mediální na úkor agendy politické a veřejné sféry. Poprvé se tak stalo s příchodem pořadu

V pravé poledne, který byl svou koncepcí od předchozí *Debaty* odlišný mimo jiné právě ve snaze nastolovat nová témata. Tato tendence se ještě zvýšila s pořadem *Otázky Václava Moravce*, ve kterém tvůrci jasně deklarují snahu o částečné upřednostnění vlastní agendy na úkor agendy politické. Autor si uvědomuje, že je tato teorie odborníky aplikovaná hlavně na zpravodajství. Analýza jednotlivých diskusních formátů a jejich vztahu k publiku však ukázala, že snahy o nastolování agendy se objevují i u formátu televizní politické diskuse. Ten navíc mnohdy veřejnosti supluje úlohu zpravodajství o politickém dění v zemi.

V konkrétních relacích sledovaných pořadů (určených výběrovým souborem) byly také zpozorovány znaky rámcování (framingu), a to například ve způsobu pokládání některých otázek moderátory sugestivní formou, která může zvýraznit nebo prosadit určitou definici problému, nebo také v morálním hodnocení konkrétních situací (zejména u pořadů *Co týden dal* a *Debata*).

I pojem gatekeeping je při aplikaci na konkrétní pořady zcela jistě namístě, jestliže uvážíme, že všechny pořady musí vytvořit před každou relací z dramaturgických důvodů selekci jednotlivých témat. Gatekeeperem, který je poslední branou, kterou putuje sdělení (v případě diskusního pořadu) k televiznímu divákovi, je moderátor televizní debaty.

Průvodcovství pořadem televizní politické diskuse se z pohledu konceptu profesionalizace stává specifickou novinářskou disciplínou. Profesi moderátora diskusního pořadu coby specifické novinářské profese tak lze spojit s teorií profesionalizace, jelikož moderátora musí procházet kontinuální přípravou zahrnující získávání znalostí různých aspektů politického a společenského dění.

Všechny teorie, které autor práce na počátku považoval za relevantní, byly při jejím zpracovávání užitečné a při aplikaci na analyzované pořady byly platné, odpověď na výzkumnou otázku č. 2 zní: Užití mediálně-vědní teorie jsou aplikovatelné na problematiku televizní politické diskuse a byly tedy vybrány vhodně.

Summary

The aim of the thesis was to map and describe changes in the field of political debates on the Czech Television (in the period from 1989 to the present). The author wrote a critical assessment of some prevailing trends of the political issue programs in the thesis.

The author proceeded in five steps. After the introduction in the first part (which brought the presentation of the works from the field of political science and media-science) author set the theme in context. In the next part author mentioned a historical overview of political discussion programs broadcasted on Czech Television (from 1989 to the present) and analyzed the content.

The second chapter brought the characterization of the programs and the key analysis of them using the theory and designed methodology. The third chapter evaluated the analysis, summarized the empirically observed data. The thesis is closed by the fifth part, in which the author performed the final evaluation.

Hypothesis related to the assumption that a given period occurred significant changes in the form and content of the broadcasted. Description of those changes is the main aim. The research questions were answered: the given period occurred significant changes in the form and content of the broadcasted and the applied media-scientific theories are applicable to the issue of television political debate.

Literatura a prameny

Literatura

- Bubílková, Z. 1993. *Co kamery neviděly*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Bubílková, Z., Černý, O. 1993. *Co týden (ne)dal*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Černý, O. 1998. *Díky, naviděnou*. Praha: Duel.
- Fiske, John. 2001. *Television Culture*. London: Routledge.
- Hallin, Daniel C. a Mancini, Paolo. 2008. *Systémy médií v postmoderním světě. Tři modely médií a politiky*. Praha: Portál.
- Jiráček, Jan a Říhová, Blanka. 2000. *Politická komunikace a média*. Univerzita Karlova v Praze. Nakladatelství Karolinum.
- Křeček, Jan. 2013. *Politická komunikace: Od res publica po public relations*. Praha: Grada Publishing.
- McCombs, M., Shaw, D. 2009. *Agenda setting*. Praha: Portál.
- McRobbie, Angela. 2006. *Aktuální témata kulturních studií*. Praha: Portál.
- Osvaldová, Barbora, Halada, Jan. 1999. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri.
- Pitterman, Jiří, Saturková, Jitka a Šnábl, Vít. 2002. *(Prvních) 10 let České televize*. Praha: Česká televize.
- Rosůlek, Přemysl. 2009. *Média a politika*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.
- Shoemaker, Pamela. 2009. *Gatekeeping theory*. New Your: Taylor & Francis.
- Unger J., Wodak R., KhosraviNik M. *Critical Discourse Studies and Social Media Data*. In: David Silverman, ed. *Qualitative Research* (4th edition). London: SAGE, 2016. 277-293 .

- Wodak, Ruth, Meyer, Michael. 2015. *Methods of critical studies discourse*. London: Sage, 2016.

Akademické práce

- Dušková Kateřina. 2011. *Vybrané rysy stylu televizních debat (způsob usměrňování diskuse v pořadu Otázky Václava Moravce)*. FF MU
- Galanová, Miroslava. 2004. *Politické diskusní pořady v televizi* FSV UK
- Grove, Alena. 2008. *Role moderátora v televizní politické diskusi*. FF UPOL
- Chvátalová, Kateřina. 2009. *Novinářská etika moderátora televizní nebo rozhlasové diskuse ve veřejnoprávních médiích*. FSV UK
- Vašek, Petr. 2006. *Proměny politických diskusních pořadů ČT v letech 1998 – 2005*. FSV UK

Prameny

Tištěné prameny

- Hospodářské noviny. 2000. *Pořad V pravé poledne bude mít derniéru*. Dostupné na: <http://ihned.cz/c1-10331570-porad-v-prave-poledne-bude-mit-dernieru>
- Hospodářské noviny. 2000. *Roman Prorok zbaven moderování V pravé poledne*. Dostupné na: <http://ihned.cz/c1-10329490-roman-prorok-zbaven-moderovani-v-prave-poledne>
- Hospodářské noviny. 2000. *Naostro v ČT jen s jedním hostem*. Dostupné na: <http://ihned.cz/c1-10334110-naostro-v-ct-jen-s-jednim-hostem>
- Sociologický časopis. 2012. *Rámcování a nastolování agendy: Dva paralelní procesy v interakci*. Dostupné na: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/99442ea63836874d8cc54a132363c58004f94245_Rámcování%20a%20nastolování%20agendy.pdf

Další prameny

Internetové zdroje

- Aktuálně.cz. <http://www.aktualne.cz/autori/jan-nemec/1~i:author:176/>
- Česká televize. <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1126672097-otazky-vaclava-moravce/>
- Česká televize. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1330642-moderator-hubel-porad-co-tyden-dal-byla-casto-improvizace>
- <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media/1575554-otazky-vaclava-moravce-v-novem-vysilat-se-budou-ze-zizkovske-veze>
- Česká televize. <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1186000189-13-komnata/214562210800029-13-komnata-otakara-cerneho/>
- Česká televize. <http://www.ceskatelevize.cz/lide/otakar-cerny/>
- Česká televize. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media/1109349-otakar-cerny-konci-v-ct-odchazi-do-duchodu>
- <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/media/1575554-otazky-vaclava-moravce-v-novem-vysilat-se-budou-ze-zizkovske-veze>
- Český rozhlas. http://www.rozhlas.cz/lide/dvojka/_zprava/ing-miroslav-dittrich--1181005
- Český rozhlas. http://www.rozhlas.cz/informace/vedeni/_zprava/ing-miroslav-dittrich--792682
- Český rozhlas. http://www.rozhlas.cz/rada/rada-archiv/_zprava/mgr-antonin-zelenka--1192425
- iDNES.cz. http://zpravy.idnes.cz/moravce-v-otazkach-nahradi-jan-nemec-db5-/domaci.aspx?c=A050429_102925_domaci_ton
- iDNES.cz. http://zpravy.idnes.cz/klaus-se-vmesoval-do-prace-ceske-televize-f1m-/domaci.aspx?c=A000614231712domaci_ond
- iDNES.cz. http://zpravy.idnes.cz/zelenka-pevne-verim-ze-jsem-neskoncil-d8o-/domaci.aspx?c=A010516_185301_osobnost_mhd

- iDNES.cz. http://zpravy.idnes.cz/ct-naostro-nahradi-spona-jakuba-zelezneho-fgs-/domaci.aspx?c=A020719_221253_domaci_pol
- iDNES.cz http://zpravy.idnes.cz/prepis-poradu-naostro-s-petrem-stepankem-f15-/domaci.aspx?c=A011205_230646_domaci_jpl
- iDNES.cz. http://zpravy.idnes.cz/zelenka-pevne-verim-ze-jsem-neskoncil-d8o-/domaci.aspx?c=A010516_185301_osobnost_mhk
- iDNES.cz. http://zpravy.idnes.cz/zelezni-uz-proti-sobe-nepujdou-dmw-/domaci.aspx?c=A020905_215940_domaci_pol
- Media&Marketing. <http://mam.ihned.cz/c1-17563320-ct-ma-scenar-predvolebnich-debat>
- Rada České televize. <http://www.ceskatelevize.cz/rada-ct/>
- Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. <http://www.rrtv.cz>
- RADIO TV. http://www.radiotv.cz/p_tv/t_program/porad-naostro-trpi-spatnym-vyberem-hostu/
- http://www.radiotv.cz/p_tv/t_obecne/reakce-ct-na-stiznost-rrtv-na-porad-naostro/
- Strategie.cz. <http://strategie.e15.cz/rozhovor/milan-sima-nejsme-v-americe-bohuzel-410600>

Číselné odkazy:

/1/ Česká televize: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1330642-moderator-hubel-porad-co-tyden-dal-byla-casto-improvizace>

/2/ Česká televize: <http://www.ceskatelevize.cz/lide/otakar-cerny/>

/3/ Český rozhlas: http://www.rozhlas.cz/lide/dvojka/_zprava/ing-miroslav-dittrich--1181005

/4/ Česká televize: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10300439824-velke-politicke-retro/210411033100729>